

Hoofdstuk 2

Boodschap voor Efeze (2:1-7)

“Aan de engel van de gemeente in Efeze schrijf:
Deze [dingen] zegt de Houder van de zeven sterren in zijn rechter [hand],
de Wandelaar in het midden van de zeven luchters, die van goud.
Ik weet uw werken:
 Namelijk uw gezwoeg,
 en uw volharding,
 en dat u niet kunt dragen kwaden,
 en beproefde wie voorgeven apostelen te zijn
 maar het niet zijn en bevond hen onecht,
 en u droeg
 en hebt volharding, namelijk door Mijn naam,
 en u hebt gezwoegd en bent niet moe geworden.
Maar Ik heb tegen u dat u uw liefde, de éérste, loslaat.
Gedenk daarom vanwaar u bent gevallen,
en verander van gedachten en de eerste werken, doe [die]!
Maar zo niet, Ik kom naar u toe, snél,
en zal bewegen uw luchter uit haar plaats,
tenzij u van gedachten verandert.
Maar dit hebt u, dat u haat de werken van de Nicolaiëten,
die Ik óók haat.
Wie een oor heeft, hore wat de Geest zegt tot de gemeenten:
Aan de overwinnende zal Ik geven – aan hém –
Te eten van de boom van het leven,
die is in het midden van het paradijs van God”¹

Vers 1

Aan de engel van de gemeente in Efeze schrijf: In het visioen begint de Mensenzoon Johannes te dicteren wat hij aan de zeven gemeenten moet schrijven. Hoewel men gewoonlijk spreekt over “de brieven aan de zeven gemeenten” is deze aanduiding onjuist. De godsspraken zijn nooit als losse brieven aan afzonderlijke gemeenten verzonden. Ze maken deel uit van het ene “boek” dat Johannes ten behoeve van alle gemeenten heeft opgesteld (1:11). Elke gemeente behoort niet alleen naar haar eigen boodschap maar ook naar de zes andere te luisteren (2:7, 11, 17, 29; 3:6, 13, 22). De

¹ De vetgedrukte woorden zijn een zo letterlijk mogelijke weergave van de oorspronkelijke Griekse tekst.

“brieven” zijn profetische afkondigingen, zoals we die kennen uit het Bijbelboek Amos (Amos 1 en 2).

De boodschap die Johannes het eerst mag noteren is bestemd voor “de engel van de gemeente te Efeze”. “Engel der gemeente”, of “bode der vergadering” is een Griekse weergave van het Hebreeuwse “*sheliach tsibboer*”. Dat was geen betaalde voorganger, maar een man die door het synagoge-bestuur was uitgenodigd om de dienst te leiden. In principe kon iedere volwassen man van onbesproken gedrag en met een goede beheersing van de Hebreeuwse taal voor deze taak worden gevraagd. De “engel” was de spreekbuis van het volk dat zich in de synagoge voor de eredienst had verzameld. Hij vertegenwoordigde de gemeente bij de Eeuwige, want hij sprak de gebeden uit. Volgens de Misjna was de persoon die erin had toegestemd om uit de rol van de profeten te lezen ook verplicht om de gebeden, althans de meeste daarvan, uit te spreken (vgl. Lukas 4:16-20, Hand.13:15) ².

Het adres van elke “brief” is om een aantal redenen belangrijk:

(i) De boodschap van de Mensenzoon moet door de *sheliach* worden voorgelezen en staat daarom op één lijn met de rollen der profeten;

(ii) De boodschap mag worden beschouwd als een hemels antwoord op de gebeden van Gods “slaven”; en

(iii) Hoewel de godsspraak aan de *sheliach* wordt gezonden heeft deze niet (alleen) betrekking op zijn persoonlijk functioneren. Wat de *sheliach* voorleest is per definitie voor de *hele* gemeente bestemd: “Gelukkig hij die leest en zij die de woorden van de profetie horen en bewaren wat daarin geschreven staat...” (1:3).

Van Efeze zijn omvangrijke ruïnes overgebleven, die een goede indruk geven van de pracht van de antieke stad. Bij deze ruïnes bevindt zich het plaatsje Selçuk, dat de voortzetting is van de vroegere metropool.

Deze [dingen] zegt de Houder van de zeven sterren in zijn rechter [hand], de Wandelaar in het midden van de zeven luchters, die van goud. Nadat de geadresseerde is genoemd volgt er nu een beschrijving van de Afzender. In elke “brief” geeft de Mensenzoon een beschrijving van zichzelf. De beeldspraak in deze beschrijvingen verwijst naar wat Johannes eerder had gezien. “Die de zeven sterren in zijn rechterhand houdt” is

² A.Edersheim, *The Life and Times of Jesus the Messiah*. Longmans, Green and Co., London 1912, p.439 en 445.

ontleend aan 1:16: “En Hij had in zijn rechterhand zeven sterren”. “Die in [het] midden van de zeven gouden kandelaars wandelt” is gebaseerd op 1:12-13: “Toen ik mij had omgekeerd, zag ik zeven gouden kandelaars; en in het midden van de kandelaars iemand een zoon des mensen gelijk...”

De betekenis van het eerste symbool was door de spreker al verklaard: “De zeven sterren zijn engelen van de zeven gemeenten” (1:20). Het Griekse woord *asteres* kan “sterren” maar ook “lichtjes” of “vlammetjes” betekenen. Wanneer het met “vlammetjes” wordt vertaald is het verband met een kandelaar onmiddellijk duidelijk. Bij het woord *aster* moeten we denken aan de brandende pit van een olielamp. Zulke lampen stonden op “luchters” die Johannes in zijn visioen had gezien (vgl. Mattheüs 5:15 en Zacharia 4:2). Een luchter verspreidt niet zelf licht, maar draagt de lamp en heft die omhoog zodat de omgeving erdoor wordt beschenen (Mattheüs 5:15).

In Openb.2:1 krijgt het woord “houden” veel nadruk, er staat letterlijk: “Dit zegt de Houdende der zeven sterren in de rechterhand van Hem”. Aanvankelijk schreef Johannes: “Hij *had* in zijn rechterhand zeven sterren” (1:16), maar hier noemt de Mensenzoon zich de *Houder* van de sterren. Het werkwoord *krateoo* betekent “vasthouden”³ maar wordt in het Nieuwe Testament ook gebruikt in de betekenis van “gevangen nemen” of “gevangen houden”⁴. Uit het feit dat de Mensenzoon zeven “vlammen” in zijn rechterhand houdt, blijkt dat Hij werkt door middel van het licht dat zij verspreiden. Het werkwoord *krateoo* wordt in Openbaring 2:1 gevolgd door een vierde naamval - niet, zoals op sommige plaatsen in de evangeliën, door een tweede (Markus 1:31, 5:41, 9:27, Lukas 8:54). De vierde naamval drukt uit dat de Mensenzoon de “pitten” niet “aan hun uiteinde vasthoudt”, maar deze volledig “in Zijn hand heeft”. Het licht dat de kandelaren verspreiden is voor honderd procent van Hem afkomstig.

Behalve het woord “houden” wordt ook het woord “wandelen” sterk benadrukt. In de oorspronkelijke tekst noemt de Mensenzoon zich “de Wandelende te midden van de zeven kandelaren, de gouden”. We mogen in Openbaring 2:1 aan het “wandelen” van de HERE in de hof van Eden denken, want het “paradijs van God” en de “boom des levens” worden in Openbaring 2:7 genoemd. De Zoon van God vereenzelvigd zich met JHVH,

³ *Krateoo* kan betekenen: een voorwerp vasthouden (zie Mat.9:25, 28:9; Mar.1:31, 5:41, 9:27, 12:11; Luk.8:54, Openb.7:1), maar ook: een bepaalde leer of een traditie vasthouden (zie Mar.7:3-4 en 8; Heb.4:14, 6:18; 2 Thess.2:15; Openb.2:13,14, 15,25; 3:11).

⁴ Mat.14:3, 18:28, 21:46, 22:6, 26:48,50,55,57; Mar.3:21, 6:17, 12:12, 14:1,44,46,49,51; Hand.2:24, 24:6; Openb.20:1.

die in de hof van Eden “wandelde in de avondkoelte” om te kunnen spreken met de mens en zijn vrouw (Genesis 3:8). Zoals JHVH in Eden wandelde om tot de mens te kunnen spreken, zo wandelt de Mensenzoon te midden van de kandelaren om zijn slaven te bemoedigen en aan te sporen.

De kandelaren zijn vervaardigd “van goud”, evenals de voorwerpen in Israëls tabernakel die zich in de nabijheid van de Eeuwige bevonden. De kandelaren staan in dienst van God. Toen de Here zich aan het volk Israël had verbonden, zei Hij tegen hen:

“Ik zal mijn tabernakel in uw midden zetten, en Ik zal geen afkeer van u hebben, maar Ik zal in uw midden wandelen en u tot een God zijn, en gij zult Mij tot een volk zijn” (Leviticus 26:11-12)

Dit “wandelen” van de HERE te midden van zijn volk hield een opdracht en een belofte in:

“De HERE, uw God, wandelt in uw legerplaats, om u te redden en uw vijanden aan u over te geven; daarom zal uw legerplaats heilig zijn, zodat Hij niets onbehoorlijks bij u ziet en zich niet van u afwendt” (Deuteronomium 23:14).

Aangezien de Mensenzoon in het midden van de zeven luchters wandelt, zijn deze geroepen om “heilig te zijn”, dat wil zeggen “anders” dan hun omgeving, toegewijd aan God en Zijn woord. Als de gemeente van Efeze niet “van gedachten verandert”, loopt zij het gevaar dat de Mensenzoon zich van haar afwendt en zij niet langer in zijn nabijheid mag verkeren (2:5). Zo kon de HERE zich ook van Israël afwenden indien het volk niet langer aan Hem was toegewijd (Deuteronomium 23:14)

Vers 2 en 3

Ik weet uw werken wijst op alwetendheid. De Mensenzoon vereenzelvigd zich met de God van Israël waarvan de dichters hadden gezegd:

*“De HERE heeft in de hemel zijn troon;
Zijn ogen slaan gade,
Zijn blikken doorvorsen de mensenkinderen.
De HERE toetst de rechtvaardige en de goddeloze”* (Psalm 11:4-5)

*“Voor de ogen des HEREN liggen ieders wegen open,
Hij weegt al zijn gangen”* (Spreuken 5:21)

“De ogen des HEREN zijn aan alle plaatsen,

opmerksaam acht gevend op kwaden en goeden” (Spreuken 15:3)

Bij monde van de profeet Jesaja had God over zijn “slaven”, de getrouwen uit het volk Israël, eens gezegd:

*“Ik ken hun werken en hun gedachten;
(de tijd) komt om alle volken en talen te vergaderen;
zij zullen komen en mijn heerlijkheid zien”* (Jesaja 66:18, vgl. 66:14)

In het boek Openbaring richt Hij zich tot diezelfde “slaven” (Openb.1:1). Hij kent hun werken (Openb.2:2,19; 3:1,8,15) en Hij belooft: “de tijd is nabij!” (Openb.1:3). Spoedig zal Zijn heerlijkheid zichtbaar worden.

Het vervolg van de godsspraak heeft een chiastische structuur. De oorspronkelijke Griekse tekst luidt als volgt:

Ik weet uw werken...

- A. Namelijk uw gezwoeg** (Gr. *kopos*)
- B. En uw volharding** (Gr. *hupomonè*)
- C. En dat u niet kunt dragen** (Gr. *bastazoo*) **kwaden**
- D. En beproefde wie voorgeven apostelen te zijn,**
- D. maar het niet zijn en u bevond hen onecht**
- C. En u droeg** (Gr. *bastazoo*)
- B. En hebt volharding** (Gr. *hupomonè*) **namelijk door mijn Naam**
- A. En hebt gezwoegd** (Gr. *kopiaio*) **en bent niet moe geworden**

De woorden voor “zwoegen” (*kopos*, *kopiaio*), “volharding” (*hupomonè*) en dragen (*bastazoo*) worden herhaald. Toch is er geen sprake van nutteloze herhaling. De Mensenzoon zegt eerst, dat hij hun volharding kent, vervolgens noemt Hij de oorzaak van die volharding (“door mijn Naam”). Hij kent hun gezwoeg, en Hij weet dat ze ondanks de zwaarte van hun taak niet “moe zijn geworden”. Ze kunnen de “kwaden” (kwade mensen) niet in hun midden verdragen, maar de last van verdrukking dragen ze wél. Ze toetsen de beweringen van leidersfiguren aan de Schrift. Hoe aantrekkelijk die misschien ook zijn, ze worden niet geloofd indien ze niet met Gods woord overeenstemmen (vgl. 1 Johannes 2:18-27).

Paulus gebruikt het werkwoord *kopiaio* in zijn brieven dikwijls. Tryfèna, Tryfósa en Persis hadden “gezwoegd in de Heer” (Romeinen 16:12). Paulus had meer “gezwoegd” dan alle apostelen, hoewel Gods genade alles tot stand had gebracht (1 Korinthe 15:10). *Kopiaio* is een aanduiding van zware arbeid, waarbij men kampt met tegenslag en tegenstand.

Bij “volharding” moeten we denken aan het vasthouden van het geloof in Christus, ondanks vervolging. In het boek Openbaring wordt immers gezegd:

*“Als iemand in gevangenschap [leidt], dan gaat hij in gevangenschap; indien iemand met [het] zwaard zal doden, dan moet hij met [het] zwaard gedood worden. Hier is de **volharding** en het geloof van de heiligen”* (13:10)

*“Zij hebben dag en nacht geen rust, zij die het beest en zijn beeld aanbidden, en ieder die het merkteken van zijn naam ontvangt. Hier is de **volharding** van de heiligen, die de geboden van God en het geloof in Jezus bewaren”* (14:11-12)

In het boek Openbaring betekent “volharding”: de geboden van God en het geloof in Jezus bewaren, ondanks het risico van gevangenschap en terechtstelling. Weigeren om “het beest” of zijn beeld te aanbidden, en het merkteken van zijn naam niet aanvaarden.

De uitdrukking “door Mijn naam” (*dia to onoma mou*) is ontleend aan de evangeliën, waar Jezus tegen zijn leerlingen zegt:

*“Een broer nu zal [zijn] broer tot [de] dood overleveren en een vader [zijn] kind, en kinderen zullen opstaan tegen [hun] ouders en hen doden; en u zult door allen gehaat worden **ter wille van mijn naam**; wie echter volhardt tot [het] einde die zal behouden worden”* (Mattheüs 10:21-22)

*“Want volk zal opstaan tegen volk, en koninkrijk tegen koninkrijk, en er zullen hongersnoden en aardbevingen zijn in verschillende plaatsen. Dit alles is echter [het] begin van [de] weeën. Dan zullen zij u overleveren om verdrukt te worden en u doden, en u zult gehaat zijn door alle volken **ter wille van mijn naam**. En dan zullen velen ten val komen en elkaar overleveren en elkaar haten”* (Mattheüs 24:7-9, vgl. Markus 13:12-13, Lukas 21:16-19)

*“Herinnert u het woord, dat Ik tot u zei: Een slaaf is niet groter dan zijn heer. Als zij Mij hebben vervolgd, zullen zij ook u vervolgen; als zij mijn woord hebben bewaard, zullen zij ook het uwe bewaren. Maar dit alles zullen zij u doen **om mijn naam**, omdat zij Hem niet kennen, die Mij heeft gezonden”* (Johannes 15:20-21)

De “slaven” in Efeze maken “het begin van de weeën” mee, de barensweeën van de Messias die tot de geboorte van een nieuwe wereld zullen leiden. Ze zullen worden gehaat door de volken en door hun eigen volksgenoten. Lang blijven ze trouw aan de opdracht van hun Heer om “te volharden”. Over “het begin van de weeën” heeft Jezus tegen zijn leerlingen gezegd:

“Kijkt u uit dat niemand u misleidt. Want velen zullen komen onder mijn naam en zeggen: Ik ben de Christus, en zij zullen velen misleiden” (Mattheüs 24:4, vgl. Markus 13:6, Lukas 21:8)

“Vele valse profeten zullen opstaan en zij zullen velen misleiden” (Mattheüs 24:11)

In dat moeilijke tijdperk is het noodzakelijk om te “beproeven wie voorgeven apostelen te zijn”. Bij het aanbreken van de dag des HEREN zullen er binnen het Jodendom twee soorten van “pseudoapostelen” optreden: (i) Mannen die zeggen “Ik ben het!”, “Ik ben de Messias, ik ben door God gezonden om Israël verlossing te schenken!”, en: (ii) Mensen die zeggen: “De Messias is op aarde verschenen. Laten we ons bij hem voegen in de woestijn, of hem gaan opzoeken in zijn huis” (vgl. Mattheüs 24:12, 23-26). Voor gelovigen die de verlossing van Israël verwachten zijn zulke mededelingen natuurlijk aantrekkelijk. Maar deze pseudoapostelen ontkennen dat Jezus de Messias is (1 Joh.2:22) en dat de Messias al “in het vlees is gekomen” (1 Joh.4:2). Bovendien beweren ze dat de Messias zich op een verborgen manier bij zijn volk heeft gevoegd, terwijl de Bijbel leert dat Hij zal komen “met grote kracht en heerlijkheid” (Markus 13:26, Lukas 21:27), “zoals de bliksem uitgaat van het oosten en schijnt tot het westen” (Mattheüs 24:27). Voor de gemeente van de laatste dagen komt het erop aan: Volgen we het verlangen van ons hart, of geloven we wat God heeft gesproken?

“Kwaden” zijn mensen die zich voor geestelijke leiders uitgeven maar in werkelijkheid politieke steun of geldelijk gewin nastreven. Ze hebben het uiterlijk van schapen, maar zijn van binnen roofzuchtige wolven. Ze weiden de schapen niet maar eten die op! (Mattheüs 7:15-23, Handelingen 20:29-30). Ze brengen geen vrijheid, maar buiten hun volgelingen uit en voeren hen naar de ondergang.

Vers 4

Maar Ik heb tegen u, dat u uw liefde, de éérste, loslaat. De wending in de Godsspraak is schokkend. Want de “eerste liefde” is de liefde die zich uitte in het zwoegen en verdragen en beproeven en volharden ter wille van de naam van Christus. Omdat de “eerste liefde is verlaten” doet de gemeente “de eerste werken” niet meer (2:5). Die “eerste werken” zijn de werken die in de verzen 2 en 3 waren opgesomd.

In de Bergrede heeft Jezus tegen zijn discipelen gezegd:

*“Wanneer u dan uw gave offert op het altaar en u daar herinnert dat uw broeder iets **tegen u heeft**, laat daar uw gave vóór het altaar en ga eerst*

heen, verzoen u met uw broeder, en kom dan en offer uw gave” (Mattheüs 5:23-24).

Wie “iets tegen ons heeft” neemt ons iets kwalijk aangezien wij hem met onze woorden of daden onrecht hebben aangedaan (vgl Mattheüs 5;22, 25-26).

Het woord “eerste” kan verschillende betekenissen hebben. Er kan mee bedoeld zijn: de eerste *in de tijd*, de liefde die u aanvankelijk bezat. Maar ook: *de belangrijkste*, de liefde die de drijvende kracht behoort te zijn van al uw werken⁵. Het woord “liefde” kan duiden op een grondhouding of deugd waarin de gemeente vroeger uitblonk. Maar het kan ook een aanduiding zijn van de Persoon wiens onbaatzuchtige liefde ze aanvankelijk beantwoordde met wederliefde, maar die zij uiteindelijk heeft verlaten. Voor liefde gebruikt Christus het woord *agapè*, de onbaatzuchtige liefde die zelfs uitgaat naar vijanden (1 Korinthe 13).

Voor “verlaten” staat in het Grieks eigenlijk “loslaten”. De spreker gebruikt een actieve vorm van het werkwoord *aphiemi*, iets doelbewust niet langer doen. De werkwoordsvorm geeft aan dat de gemeente deze houding al sinds enige tijd heeft aangenomen. In sommige Bijbelvertalingen is *aphiemi* weergegeven als “verzaken”, in andere als “verlaten”. Verzaken betekent: een verplichting “niet nakomen”, verlaten: iets of iemand “in de steek laten”. Gezien het vervolg van de boodschap betekent *aphiemi* in Openbaring 2:4 “loslaten”. Wanneer men iets loslaat waaraan men zich vasthield dan komt men te vallen, zoals “sterren” op aarde terecht kunnen komen (zie Openbaring 12:4, vgl. Daniël 8:10). Hetzelfde Griekse werkwoord is op andere plaatsen met “vergeven” vertaald. Wanneer God iemands zonden vergeeft, dan wordt zo iemand bevrijd en is in staat om die zonden “los te laten”.

Joden zal het verwijt van de Mensenzoon bekend in de oren klinken. Want bij monde van Jeremia heeft God tegen Israël gezegd:

“Ik gedenk de genegenheid van uw jeugd, de liefde van uw bruidstijd, toen gij Mij gevolgd waart in de woestijn, in onbezaaid land; Israël was de HERE geheiligd, de eersteling zijner opbrengst... Wat voor onrecht hebben uw vaders in Mij gevonden, dat zij zich ver van Mij verwijderd hebben?”
(Jeremia 2:2-5)

⁵ De uitleg “de eerste in de tijd” ligt het meest voor de hand. Want de Mensenzoon zegt in 2:19: “Ik weet... dat uw laatste werken meer zijn dan uw eerste” en gebruikt daarbij hetzelfde Griekse woord. In 2:5 roept Hij de gemeente juist op om haar “eerste werken” (opnieuw) te doen. En in 3:2 merkt Hij op: “Bedenk dan hoe u het ontvangen en gehoord hebt...”, een aansporing die veel overeenkomst heeft met 2:5: “Bedenk dan waarvan je afgevallen bent...”

“Zich ver van Mij verwijderen” is een parallel van “uw eerste liefde verlaten”. En “de genegenheid van uw jeugd” (of “de liefde van uw bruidstijd”) is een parallel van “de eerste liefde”.

Hetzelfde verwijt vinden we ook bij de profeet Hosea:

“Toen Israël een kind was, heb Ik het liefgehad, en uit Egypte heb Ik mijn zoon geroepen. Hoe meer men hen riep, des te meer dwaalden zij weg: aan de Baäls offerden zij en aan de gesneden beelden brachten zij reukoffers. En Ik leerde Efraïm lopen: Ik nam hem op mijn armen, maar zij erkenden niet, dat Ik hen genas. Met mensenbanden trok Ik hen, met koorden der liefde... Ik neigde Mij tot hem, gaf hem te eten. Zal hij niet naar het land Egypte terugkeren? Ja, Assur zal zijn koning zijn, omdat zij geweigerd hebben zich te bekeren” (Hosea 11:1-4)

Hoe meer aandacht de minnaar aan zijn bruid, of de vader aan zijn zoon besteedde, des te meer dwaalde die bruid of die zoon van hem weg.

We vinden dit thema ook bij de profeet Ezechiël:

“Toen kwam Ik voorbij u en zag u, en zie, de tijd der liefde was voor u gekomen... Ik ging onder ede een verbond met u aan, luidt het woord van de Here HERE; zo werd gij de mijne... Maar gij hebt op uw schoonheid vertrouwd en ontucht gepleegd” (Ezechiël 16:8,15)

De “eerste liefde” van Israël was niet een vurige ijver van de Israëlieten voor de HERE, maar de ervaring van het slavenvolk dat God zich hield aan de eed, die Hij aan hun voorouders had gezworen (vgl. Deuteronomium 7:8). Hij streed voor hen door plagen over Egypte te brengen, hun doortocht te verlenen door de Rode Zee en zich te plaatsen tussen hen en hun vijanden. De “eerste liefde” bestond uit het besef dat er Een was die voor hen zorgde en in al hun behoeften voorzag. Dat besef ging helaas snel verloren. Iets dergelijks zal ook bij de gemeente van Efeze het geval zijn.

Sommige commentaren verbinden Openbaring 2:4 met Mattheüs 24:12. Over de “voleinding van de eeuw” heeft Jezus tegen zijn discipelen gezegd:

“... Omdat de wetteloosheid zal toenemen, zal de liefde van de velen verkoelen” (Mattheüs 24:12)

“Verkoelen” van de liefde is echter niet hetzelfde als het “loslaten” daarvan. Verkoelen duidt op een geleidelijk doven van een eens-bestaand vuur, terwijl loslaten duidt op een doelbewuste keuze.

Aangezien de Mensenzoon gegriefd is ("Ik heb tegen u"...) en Hij de profetie van Jeremia citeert (Jer.2:2-5) heeft de gemeente *Hem* verlaten en zich van *Hem* afgekeerd. Zij was eens Messias-belijdend, bereid om voor de naam van Christus te zwoegen en te lijden (2:2-3). Maar dat standpunt heeft men verlaten. Gezien het vervolg van de godsspraak (2:6) is men nog steeds orthodox-joods. Men vereert de Ene en men houdt zich aan wat Hij in de wet van Mozes heeft gezegd. Maar men getuigt niet meer van het feit dat Jezus de in de Tenach beloofde Messias is. De "geboden van God" bewaart men nog (vgl. 12:17, 14:12), maar men houdt niet langer vast aan "het getuigenis van Jezus" (vgl. 1:2, 1:9, 6:9, 12:11, 12:17, 19:10, 20:4). Wellicht omdat het getuigen van Hem te gevaarlijk is geworden. Wie van Jezus getuigt leed vroeger verdrukking en smaad (vgl. 2:2-3), maar loopt nu het gevaar om te worden gedood (vgl. 2:7).

Vers 5

Gedenk daarom vanwaar u bent gevallen, en verander van gedachten en de eerste werken, doe [die]! Voor "afvallen" staat in de oorspronkelijke tekst eigenlijk "uitvallen" (*ekpiptoo*), de Statenvertaling heeft het vers correct weergegeven. "Bekeren" is het werkwoord *metanoeeo*, dat "van gedachten veranderen" betekent. "Eerste werken" staan in verband met de "eerste liefde" (in beide gevallen wordt het woord *prootos* gebruikt). In vers 2 en 3 waren deze "werken" genoemd: zwoegen voor de naam van de Messias (Jezus), ondanks verdrukking en tegenstand volharden door die naam, en testen of wat bezoekers prediken en beweren wel waarheid is.

"Uitvallen" is een zinspeling op de rechterhand van de Mensenzoon (1:16, 1:20, 2:1). Niet de Mensenzoon heeft de ster laten vallen, maar de ster heeft haar eerste liefde losgelaten en geeft "het getuigenis van Jezus Christus" niet langer door.

Gezien het tekstverband wordt met "verander van gedachten" bedoeld: Kom terug op je besluit om het getuigenis van Mij los te laten, laat je opnieuw door Mij gebruiken om licht te verspreiden, ook al zal dit opnieuw verdrukking met zich meebrengen. Ga weer zwoegen en verdragen en volharden ter wille van mijn Naam, zoals je dat vroeger deed. De positie waarin Ik je heb gesteld is een ereplaats. Bedenk dat de profeten en andere trouwe knechten van God nooit applaus oogstten of een gemakkelijk leven hadden. Maar ze waren monden van de Eeuwige en zullen te Zijner tijd hun loon ontvangen (11:18).

Maar zo niet, Ik kom naar u toe, snél, en zal bewegen uw luchter uit haar plaats, tenzij u van gedachten verandert. Wie oppervlakkig luistert meent dat Jezus hier zegt: "Maar als je niet bekeert dan kom ik naar je toe

en neem je kandelaar van zijn plaats weg”. Zo staat het echter niet in het Grieks. Er staat: “Maar zo niet: Ik kom naar je toe, snél, en neem je kandelaar van zijn plaats weg, als je je niet bekeert”.

De zin begint met: “Maar zo niet...” Toch staat er aan het eind opnieuw: “... als u zich niet...”. Die herhaling is beslist niet overbodig, maar zeer betekenisvol. De Messias “staat op het punt om te komen”, voor de stammen van het land en voor alle gemeenten (vgl. 1:7). Zijn komst staat vást. Die is niet afhankelijk van de trouw of ontrouw van zijn dienaren. Hij komt spoedig (22:20).

Of Hij zijn “slaven” zal kunnen prijzen of bestraffen, wordt echter bepaald door de vraag of ze al dan niet van gedachten zijn veranderd. Indien ze zijn oproep om zich te “bekeren” in de wind slaan, zal Hij bij Zijn komst zeggen: “Die nutteloze luchter moet hier weg”. Zoals Adam en Eva niet in het paradijs konden blijven toen ze aan het woord van de slang de voorkeur hadden gegeven boven het woord van God (Genesis 3:23).

Johann Albrecht Bengel gaf het slot van Openbaring 2:5 als volgt weer: “So komme ich dir und werde deinen Leuchter aus seiner Stelle *rücken*, wenn du nicht Buße tun wirst”. Bij het openen van het zesde zegel zal er een grote aardbeving ontstaan, zodat “elke berg en elk eiland van hun plaatsen worden gerukt”. De oorspronkelijke tekst gebruikt in Openbaring 6:14 dezelfde uitdrukking (*ek ton topon auton ekineetheesan*) als in 2:5 (*kinesoo... ek to topou autees*). De vertaling van Bengel wijst op het verband tussen Openbaring 2:5 en 6:14. Als de gemeente van Efeze zich niet bekeert dan zal ze zich scharen onder de tegenstanders van de Messias en door de komende gerichten worden getroffen.

Vers 6

Maar dit hebt u, dat u haat de werken van de Nicolaïeten, die Ik óók haat. In de boodschap voor Pérgamus blijkt wat we onder “de werken van de Nicolaïeten” moeten verstaan: “afgodenoffer eten en hoereren” (2:14-15). Eer bewijzen aan een afgod naast, of in plaats van, de Ene.

“Nicolaïeten” worden in geen enkele onafhankelijke historische bron vermeld. De naam is van twee woorden afgeleid: het Griekse werkwoord *nikao* dat “overwinnen” en het zelfstandig naamwoord *laos* dat “volk” betekent. Er is verband met de naam Bileam die is afgeleid van het Hebreeuwse werkwoord *bela* dat “verwoesten” en het zelfstandig naamwoord *ha'am* dat “volk” betekent. Nicolaïeten zijn “overwinnaars van het volk”, Bileam is **de** “verwoester van het volk”. Mogelijk betreft het een woordspeling

“Nicolaïeten” zijn de wegbereiders van Bileam, partijgangers van de antichrist. In zijn eerste brief schrijft Johannes:

“Zoals u hebt gehoord dat er één antichrist komt, zijn er ook nu vele antichristen opgestaan, waaraan wij weten dat het het laatste uur is” (1 Johannes 2:18).

De zeven gemeenten zullen in “het laatste uur” op aarde leven en met het optreden van vele antichristen geconfronteerd worden. Binnen enkele jaren zal de ruitser op het witte paard uittrekken, **overwinnend** en om te **overwinnen** (6:1), de Nicolaïet bij uitstek, wiens optreden leidt tot oorlog, hongersnood, ziekte en dood (6:3-8). Van hem wordt in het boek Openbaring gezegd:

*“En hem werd gegeven oorlog te voeren tegen de heiligen en hen te **overwinnen**; en hem werd macht gegeven over elk geslacht en volk en taal en natie”* (13:7).

Hij zal zelfs oorlog voeren met de twee getuigen van God en hen **overwinnen** (11:7). Nicolaïeten zijn invloedrijke personen die het Joodse volk oproepen om dit “beest” goddelijke eer te bewijzen.

Hoewel de “slaven” uit Efeze hun eerste liefde – het geloof in Jezus - hebben verlaten, bezitten ze een gezonde afschuw van de werken van de Nicolaïeten, aangezien ze nog steeds orthodox-joods zijn. Ze houden vast aan de belijdenis dat er één HEER is voor wiens aangezicht men geen andere goden mag hebben.

Vers 7

Wie een oor heeft, hore wat de Geest zegt tot de gemeenten. De oproep om te luisteren klinkt in elk van de zeven boodschappen, maar niet altijd op dezelfde plaats. In de godsspraken tot Efeze, Smyrna en Pergamum staat hij vóór de belofte van zegen, in de “brieven” aan Thyatira, Sardes, Philadelphia en Laodicea volgt hij erop. “Wat de Geest tot de gemeenten zegt” is de inhoud van de *hele* “brief” (2:1-7), niet alleen de belofte voor “wie overwint” (2:7).

In de evangeliën lezen we zevenmaal: “Wie **oren** heeft”, maar in het boek Openbaring is de oproep klemmender: “Wie **een** oor heeft, laat hij horen!”. Luister, ook al heb je maar één oor! In zijn toespraken tot de menigten riep Jezus op tot luisteren wanneer zich binnen het volk Israël een scheiding van geesten voltrok vanwege een onverwachte verandering in het Godsbestuur. Niet alle aanwezigen waren in staat om aan Zijn prediking gehoor te geven.

Wat Hij zei druiste in tegen ieders verwachtingen. Velen namen aanstoot aan Zijn woorden. Slechts een minderheid nam zijn boodschap ter harte. Bij de eerste gelegenheid zei Hij:

“...Alle profeten en de wet hebben tot op Johannes geprofeteerd. En als u het wilt aannemen: hij is Elia die zou komen. Wie oren heeft, laat hij horen!”
(Mattheüs 11:13-15)

Johannes de Doper was de laatste Godsgezant uit het tijdperk van “de profeten en de wet”. Indien Israël ter harte nam wat Johannes in opdracht van God mocht verkondigen, zou er een nieuwe periode in de heilsgeschiedenis aanbreken: de messiaanse tijd. Sommige Israëlieten hadden naar Johannes geluisterd. Ze hadden zich door hem laten dopen in de Jordaan. Voor hen was Johannes de beloofde Elia die de harten van de vaders deed terugkeren tot de kinderen. Maar Israëls leiders, de rijken en de machtigen verzetten zich en waren niet bereid om de prediking van de Doper te aanvaarden. Daarom werd het optreden van Johannes niet de *definitieve* vervulling van de profetie over Elia’s terugkeer (Maleachi 4:5).

Toen Hij een uitleg gaf van de gelijkenis van de zaaier riep Jezus zijn hoorders opnieuw op om te luisteren (Mattheüs 13:9. Markus 4:9, Lukas 8:8). Het goede zaad - het nieuws van het komende rijk - zou niet bij elke hoorder vrucht voortbrengen. Wie oren heeft, laat hij horen! Vrucht dragen is niet vanzelfsprekend!

De Messias waarschuwde Zijn discipelen dat van hen volharding werd gevraagd. Wie licht heeft ontvangen mag dat niet onder een korenmaat zetten, maar moet het laten schijnen op een kandelaar (Markus 4:21). Zout is goed, maar indien zout zijn kracht verliest, deugt het nergens meer voor – men gooit het dan bij het afval (Lukas 14:34-35). Wie oren heeft, laat hij horen! (Markus 4:23, Lukas 14:35)

Bij de uitleg van de gelijkenis van het onkruid klonk de wekroep opnieuw. Wanneer dolik nog niet bloeit, lijkt het op tarwe (Mattheüs 13:29). In het koninkrijk der hemelen zijn er niet alleen “zonen van het koninkrijk” maar ook “zonen van de Boze”. Vóór de oogsttijd zijn die nauwelijks van elkaar te onderscheiden. Maar wanneer de oogst aanbreekt zal de Mensenzoon zijn boden uitsuren. Die zullen het onkruid verzamelen om het te verbranden maar de tarwe opslaan in de schuur. Wie oren heeft, laat hij horen! (Mattheüs 13:43).

De wekroep van de Messias in de boodschappen voor de zeven gemeenten heeft een dringende klank. Werp het licht niet weg dat je hebt ontvangen, stop het niet in de doofpot. Houd vast aan het “getuigenis van Jezus

Christus”, ook al druist dit in tegen je verlangens en je directe toekomstverwachtingen. Wijs het niet af en zwijg er niet over. Keer terug naar je eerste liefde. Schijn weer als een helder brandende pit op de kandelaar.

Wat de Geest zegt tot de gemeenten. Hoewel de verheerlijkte *Mensenzoon* in een visioen dicteert wat Johannes moet schrijven, richt de *Geest* het woord tot de vergaderingen. Dat is geen tegenstrijdigheid. Paulus kon aan zijn volksgenoten schrijven:

“Daarom zoals de Heilige Geest zegt: Heden als u zijn stem hoort, verhardt uw harten niet” (Hebreeën 3:7).

“Heden als u zijn stem hoort...” is een citaat uit Psalm 95:7-8 (vgl. Hebreeën 4:7). Wanneer de Joodse gemeente zich in de synagoge had verzameld en Davids woorden werden voorgelezen, was het Gods Geest die tot hen sprak. Ook wanneer de wet van Mozes werd voorgelezen, was die Geest aan het woord (Hebreeën 9:8), en wanneer er een rol van de profeten op de agenda stond (Hebreeën 10:15). Of Gods woord nu uit de wet, de profeten of de geschriften afkomstig is, het is Gods Geest die er ons oor voor opent. Hij spreekt door héél de Schrift.

Aan de overwinnende zal Ik geven, aan hém, te eten van de boom van het leven, die is in het midden van het paradijs van God. “Overwinnen” is in het laatste Bijbelboek een parallel van “trouw blijven” (2:10), “vast houden” (2:13,25; 3:11), “bewaren” (2:26, 3:3, 3:8), “niet verloochenen” (2:13, 3:8), en “waken” (3:3). Wie overwint is niet tot de aanval overgegaan, maar heeft standgehouden toen hij aangevallen werd. Overwinnaars zijn slaven die “volharden tot het einde” (Mattheüs 24:13, Markus 13:13). Gezien het tekstverband gaat het in Openbaring 2:7 om volharding in het doorgeven van de woorden van Christus.

Wie overwint zal mogen eten van de boom van het leven. De keerzijde van deze belofte vinden we in Openbaring 22:19:

“Als iemand van de woorden van het boek van deze profetie afneemt, zal God zijn deel afnemen van de boom van het leven en uit de heilige stad”

Uit deze tegenstelling blijkt opnieuw, dat de gemeente van Efeze het getuigenis van Jezus heeft losgelaten. Maar wanneer ze tot andere gedachten komt, terugkeert naar haar eerste liefde en het licht van de openbaring opnieuw laat schijnen, mag ze eten van de boom van het leven en zal ze niet langer onderworpen zijn aan de dreiging van de dood (22:3). Ze

zal de heilige stad, het nieuwe Jeruzalem, mogen binnengaan en mogen verkeren in Gods nabijheid (vgl.22:7,14).

Het werkwoord “eten” wordt binnen het boek Openbaring drie maal in positieve zin gebruikt (2:7, 10:9 en 10:10). In het tiende hoofdstuk heeft “eten” betrekking op het zich eigen maken van het woord van God, ten einde dit aan anderen te kunnen doorgeven. Johannes moest een “boekje” aannemen uit de hand van een engel, en dat opeten, om opnieuw te kunnen “profeteren over vele volken, naties en koningen” (10:9-11). Wie Gods woord in zich opneemt en het getrouw doorgeeft, zal straks van de boom des levens mogen eten. Van Christus getuigen is niet zonder gevaar. Het kan een sterveling zijn leven kosten (2:10,13). Maar elke trouwe getuige zal worden beloond met onsterfelijkheid.

De levensboom wordt in het boek Openbaring vijf maal vermeld: in 2:7, twee maal in 22:2, in 22:14 en in 22:19. In deze teksten staat niet het Griekse woord voor “boom” (*dendron*) maar het woord *xulon*, dat “hout” betekent. In de rest van het Nieuwe Testament heeft *xulon* betrekking op het kruis (Handelingen 5:30, 10:39, 13:29; Galaten 3:13, 1 Petrus 2:24) of op de Messias, die het “groene hout” wordt genoemd (Lukas 23:31). In het paradijs van God staat niet één enkele “boom van het leven” maar er groeien vele “houtgewassen”. Over het nieuwe Jeruzalem merkt de ziener namelijk op:

“In [het] midden van haar straat en aan beide zijden van de rivier was [de] boom van [het] leven die twaalf vruchten draagt en elke maand zijn vrucht geeft; en de bladeren van de boom zijn tot genezing van de naties” (Openbaring 22:2)

Uit het feit dat “het hout” zich aan beide zijden van de rivier bevindt blijkt dat het onmogelijk kan gaan om één enkele boom. Het Nederlands Bijbel Genootschap heeft *xulon* in Openb.22:2 terecht met “geboomte” weergegeven.

Boodschap voor Smyrna (2:8-11)

“En aan de engel van de gemeente in Smyrna schrijf:

**Deze [dingen] zegt de Eerste en de Laatste,
die dood werd en leeft.**

**Ik weet van u de verdrukking en de armoede,
maar rijk bent u!,**

**en de laster van hen die zeggen zelf Joden te zijn,
en ze zijn het niet, maar [een] synagoge van de satan.**

Vrees niets van wat u op het punt staat te ervaren.

Zie, de duivel staat op het punt om [sommigen] uit u in de gevangenis te werpen, opdat u beproefd wordt,

en u zult hebben een verdrukking van tien dagen.

Wees trouw tot de dood,

en Ik zal u geven de krans van het leven.

Wie een oor heeft, hore wat de Geest zegt tot de gemeenten:

De overwinnende zal beslist geen kwaad ondervinden van de dood, de tweede⁶

Vers 8

En aan de engel van de gemeente in Smyrna schrijf: Over de opdracht om aan de “bode van de vergadering” te schrijven is in het bovenstaande al gesproken (2:1). Smyrna bestaat nog steeds, het is de miljoenenstad Izmir.

Deze [dingen] zegt de Eerste en de Laatste. Deze aanduiding is al ter sprake gekomen (1:8, 1:18). In de profetie van Jesaja is het een eretitel van de God van Israël (Jesaja 41:4. 44:6-8, 48:12-16). Hij is de Enige, die kan aankondigen wat er in de toekomst zal gaan gebeuren, en Hij kan ook openbaren waarop die gebeurtenissen zullen uitlopen, aangezien Hij het einddoel kent. In de boodschap voor Smyrna noemt Jezus zich de Eerste en de Laatste. Bij zijn opstanding uit de doden is Hij als eerste mens bekleed met onsterfelijkheid. Hij zal de hele mensheid levend maken en de nieuwe schepping voltooiën. Wanneer dat doel is bereikt zal Hij de heerschappij teruggeven aan zijn Vader (1 Korinthe 15:28). Hier kondigt Hij aan dat zijn slaven zullen worden “verzocht”, dat wil zeggen: op de proef gesteld (2:10). Niet omdat de Messias twijfelt aan hun trouw en sommigen uit hen tot afval wil bewegen, maar om aan de buitenwereld te laten zien dat hun geloof echt is en dat God werkelijk aan de hele mensheid het ware leven zal geven.

Die dood werd en leeft. Ook deze bijzin is ontleend aan Openbaring 1:18. De verheerlijkte Messias was ooit een sterfelijk en vergankelijk mens. Omdat Hij trouw bleef aan zijn Vader, werd Hij gevangen genomen en ter dood gebracht. Maar God heeft Hem na drie dagen opgewekt, en daarbij heeft Hij het ware, onvergankelijke leven ontvangen. In de boodschap voor Smyrna roept Hij zijn “slaven” op om Hem na te volgen. Ze hebben niets te vrezen want Hij is heer van de doden. Hij bezit de sleutels van de dood en de hades (1:18), en Hij zal trouwe volgelingen het echte leven schenken. Zoals Hij eens een dode was maar levend is geworden, zo zullen ook zij uit de doden opstaan.

⁶ De vetgedrukte woorden zijn een zo letterlijk mogelijke weergave van de oorspronkelijke Griekse tekst.

Vers 9

Ik weet van u de verdrukking en de armoede... Wanneer de Mensenzoon zegt: “Ik weet uw verdrukking”, betekent dit niet alleen dat Hij van de situatie van de gemeente op de hoogte is, maar ook dat Hij die situatie uit eigen ervaring kent. Toen Hij nog op aarde was, werd Hij geconfronteerd met laster en verdachtmaking, strikvrAGEN en herhaalde pogingen om Hem voor het gerecht te slepen – net als de gemeente van Smyrna (2:9). Hij is zelf ook gevangen genomen en heeft het doodvonnis horen uitspreken. Hij kent de aanvechting, die een mens dan bespringt, de verzoeking om ontrouw te worden en het geloof te verloochenen. Maar Hij is gehoorzaam gebleven en als overwinnaar uit de strijd gekomen. Als “Leidsman des geloofs” kan Hij zijn volgelingen aansporen en bemoedigen.

“Verdrukking” is een aanduiding van omstandigheden, die een mens terneerslaan. De betekenis van het woord is: verplettering onder een last. Voor een verdrukte blijft er geen enkele ruimte meer over, het leven wordt zo iemand onmogelijk gemaakt. De Bijbel beschouwt vervolging, armoede, oorlogssituaties en lichamelijk lijden als oorzaken van verdrukking⁷. In de boodschap voor Smyrna moeten we aan armoede en vervolging denken.

Voor “armoede” gebruikt de Mensenzoon een sterk woord. Het woord *ptoocheia* betekent niet dat iemand “gebrek” heeft, maar dat het hem werkelijk aan alles ontbreekt. Wie door *ptoocheia* is getroffen, is tot de bedelstaf vervallen. Wellicht zullen de gelovigen in Smyrna niet langer kunnen kopen of verkopen vanwege hun weigering om het teken van het beest te aanvaarden (vgl. 13:17). Het is ook mogelijk dat zij vanwege de laster van hun tegenstanders van al hun bezittingen zullen worden beroofd (vgl. Hebrëen 10:32-34).

Maar rijk bent u! Ondanks haar diepe armoede noemt de Mensenzoon de gemeente toch rijk. Het is opvallend dat Hij niet zegt: “Jullie hebben het nu wel slecht maar in de komende eeuw zul je beloond worden” Het Bijbelwoord luidt niet: u *zult* eens rijk zijn, maar u *bent* rijk. Nu, op dit ogenblik, ondanks uw armoede bent u toch rijk.

De maatstaven van Jezus zijn anders dan de maatstaven van de wereld. Toen Hij nog op aarde was, hield Hij Zijn volgelingen voor:

“In de wereld zult u verdrukking hebben”.

⁷ Zie Mattheüs 13:21; 24:21,29; Markus 4:17; 13:19,24; Romeinen 8:35; 2 Korinthe 8:13 e.v., Filippenzen 4:14, 1 Thessalonicenzen 3:7, 2 Thessalonicenzen 1:4, Jakobus 1:27, Johannes 16:21.

Juist árme mensen prees Hij gelukkig:

“Gelukkig bent u wanneer zij u smaden en vervolgen en allerlei kwaad van u spreken ter wille van Mij. Verblijdt en verheugt u, want uw loon is groot in de hemelen; want zo hebben zij de profeten vervolgd die vóór u geweest zijn”.

De apostel Petrus sloot zich bij deze overtuiging aan:

“Als u in [de] naam van Christus smaadt lijdt, bent u gelukkig, omdat de Geest van de heerlijkheid en die van God op u rust”⁸.

De gemeente van Korinthe telde weinig aanzienlijken, maar ze was “rijk in alle genadegaven, in woord en in kennis”. Paulus was “arm, maar velen rijk makend, niets hebbend en toch alles bezittend”; hem was “de genade te beurt gevallen om aan de heidenen de onnaspeurlijke rijkdom van Christus” te verkondigen. Jezus is “om onzentwil arm geworden, terwijl Hij rijk was, opdat wij door Zijn armoede rijk zouden worden”. God heeft “de armen der wereld uitverkoren om rijk te zijn in het geloof”. Een mens is pas werkelijk rijk als hij “rijk is in God”⁹. Ware rijkdom wordt met andere maatstaven gemeten dan economische.

En de laster van hen die zeggen zelf Joden te zijn en ze zijn het niet, maar [een] synagoge van de satan. Het slot van vers 9 is in de meeste Bijbelvertalingen onnauwkeurig weergegeven. Men heeft het Griekse woord *heautous* weggelaten. De oorspronkelijke tekst luidt letterlijk: “En de laster van hen die zeggen dat zij *zelf* Joden zijn en het niet zijn, maar een synagoge van de satan”. Het woordje “zelf” is veelbetekenend. Daaruit blijkt, dat de gemeente van Smyrna uit Joden bestaat. De tegenstanders die hen in een kwaad daglicht stellen, lasterpraat over hen verspreiden en haat tegen hen zaaien, noemen zich ook Joden maar zijn het volgens de Mensenzoon niet, aangezien ze het werk van de tegenstander doen. Bij de rivaliteit tussen de “synagoge van de satan” en de “gemeente in Smyrna” gaat het om een intern Joods conflict, of om een strijd tussen niet-Joden die beweren Joden te zijn en een Joodse gemeente.

De “laster” die over de gemeente in Smyrna wordt uitgestort is gezien het vervolg van de boodschap een beschuldiging van de gemeente bij de overheid, waarbij trouw aan Israëls God wordt voorgesteld als opstand tegen het wettig gezag. De “synagoge van de satan” gedraagt zich als de

⁸ Joh.16:33, Mat.5:11-12, Luk.6:22-23, 12:21; 1 Pet.4:14.

⁹ 1 Kor.1:4-8,26; 2 Kor.6:10, 8:9; Ef.3:8, 1 Tim.6:18, Jak.2:5, Opb.3:17-18.

Samaritanen, die aan het eind van de Babylonische ballingschap aan de Perzische koning schreven:

“Welnu, het zij de koning bekend, dat de Judeeërs, die van u naar ons zijn opgetrokken, te Jeruzalem gekomen zijn; zij zijn bezig die oproerige en slechte stad te herbouwen; zij voltooiën de bouw der muren en graven de fundamenten uit. Nu zij het de koning bekend, dat, als deze stad herbouwd is en de muren voltooid zijn, men geen belasting, cijns of tol meer zal betalen, zodat zij ten slotte de koningen schade zal berokkenen...” (Ezra 4:12-13)

Een ander voorbeeld van zulke laster is de beschuldiging die Chaldeeuwse mannen bij koning Nebukadnezar indienden tegen de vrienden van Daniël:

“Er zijn Judeese mannen, aan wie gij het bestuur van het gewest Babel hebt opgedragen: Sadrak, Mesak en Abednego; deze mannen hebben zich aan u, o koning, niet gestoord: uw goden vereren zij niet, en het gouden beeld dat gij hebt opgericht, aanbidden zij niet” (Daniël 3:12).

Het lijkt ongelooflijk dat Joden hun volksgenoten bij een heidense overheid zullen aanklagen. Maar Jezus heeft zijn leerlingen al gewaarschuwd:

“Dan zullen zij u overleveren om verdrukt te worden en u doden, en u zult gehaat zijn door alle volken ter wille van mijn naam. En dan zullen velen ten val komen en elkaar overleveren en elkaar haten... Een broer nu zal [zijn] broer tot [de] dood overleveren, en een vader [zijn] kind, en kinderen zullen opstaan tegen [hun] ouders en hen doden, en u zult door allen gehaat worden ter wille van mijn naam” (Mattheüs 24:9-10, 10:21-22)

Mogelijk bestaat de “synagoge van de satan” uit Joden die het “beest” als messias aanvaardden, terwijl de “gemeente in Smyrna” bestaat uit Joden die deze claim afwijzen en Gods Zoon uit de hemelen verwachten. Zolang het beest nog geen opdracht heeft gegeven om zijn beeld in de tempel van Jeruzalem te plaatsen, zullen vele Joden hem voor de beloofde Messias houden.

“Die zeggen dat zij Joden zijn en het niet zijn” is mogelijk een verwijzing naar de brief aan de Romeinen. In die brief staat immers geschreven:

“Want niet hij is een Jood die het uiterlijk is, en niet dat is de besnijdenis die iets uiterlijks is, in [het] vlees, maar hij is een Jood die het in het verborgen is, en [dat is] besnijdenis: [die] van [het] hart, naar [de] geest, niet naar [de] letter; zijn lof is niet van mensen, maar van God” (Romeinen 2:28-29)

“Want niet allen zijn Israël die uit Israël zijn; evenmin, omdat zij Abrahams nageslacht zijn, zijn zij allen kinderen; maar ‘in Izaäk zal uw nageslacht

worden genoemd'; dat is: niet de kinderen van het vlees zijn kinderen van God, maar de kinderen van de belofte worden als nageslacht gerekend" (Romeinen 9:6-8)

Het woord "Jood" is van de eigennaam "Juda" afgeleid, die "lof van God" betekent, en het woord "satan" betekent "tegenstander". De lasteraars die de gemeente beschuldigden beweerden Joden (vereerders van God) te zijn, maar vanwege hun houding tegenover de gemeente waren het in werkelijkheid Gods tegenstanders.

Vers 10

Vrees niets [van] wat u op het punt staat te ervaren. Omdat Jezus "de Eerste en de Laatste" is, weet Hij wat er gaat gebeuren en kan Hij met gezag over de toekomst spreken. De Heer bereidt Zijn slaven voor; door het lijden aan te kondigen wordt duidelijk, dat Hij ervan weet, dat het in Zijn hand is en niet aan Hem voorbijgaat. Hij openbaart tevens wat de bedoeling van het lijden is en waarop het zal uitlopen.

De opdracht om niet te vrezen wanneer men vanwege het geloof in God (of zijn Zoon, Jezus Christus) wordt bedreigd met gevangenschap, mishandeling en de dood klinkt ook in de evangeliën en in de brieven die voor het Joodse volk bestemd zijn.

"Weest dan niet bang voor hen; want er is niets bedekt dat niet ontdekt, en verborgen dat niet bekend zal worden... weest niet bang voor hen die het lichaam doden en daarna niets meer kunnen doen... wanneer zij u nu brengen voor de synagogen, de overheden en de machten, weest niet bezorgd hoe <of wat> u antwoorden of wat u zeggen moet; want de Heilige Geest zal u op dat ogenblik leren wat u behoort te zeggen" (Mattheüs 10:26,28, Lukas 12:4,11-12)

"...al lijdt u ook ter wille van [de] gerechtigheid, gelukkig bent u. Vreest echter niet zoals zij vrezen, en wordt niet in verwarring gebracht, maar heiligt Christus als Heer in uw harten..." (1 Petrus 3:14)

Zie, de duivel staat op het punt om [sommigen] uit u in de gevangenis te werpen, opdat u beproefd wordt, en u zult hebben een verdrukking van tien dagen. De Mensenzoon geeft een nauwkeurige omschrijving van wat de gelovigen in Smyrna te wachten staat. De "tegenstander" zal via de lasterpraat van zijn "synagoge" weten te veroorzaken dat er gemeenteleden in hechtenis worden genomen. Het werkwoord geeft aan dat het daarbij niet zachtzinnig zal toegaan. Meestal wordt er gezegd dat mensen in de gevangenis worden "gezet" (Gr. *tithemi*), maar hier staat dat ze erin worden "geworpen" (Gr. *balloo*) .

Satan is er op uit, gelovigen te “verzoeken”. Door hen in moeilijkheden te brengen, denkt hij hen tot afval te kunnen bewegen en hen ofwel in letterlijke zin of in geestelijk opzicht te kunnen vernietigen. Maar God heeft een positieve bedoeling met het lijden. Hij wil aantonen, dat het geloof van de gemeente van Hem afkomstig is. De beproefdheid ervan, “veel kostbaarder dan die van goud, dat vergankelijk is en door vuur beproefd wordt”, zal “tot lof en heerlijkheid en eer blijken te zijn bij [de] openbaring van Jezus Christus” (1 Petrus 1:7). Over dat eerbetoon zal de Mensenzoon in het vervolg van de boodschap nog spreken.

Vrijwel alle uitleggers beweren dat de “tien dagen” waarover de Messias spreekt geen letterlijke tijdsaanduiding zijn. Volgens de kanttekeningen van de Statenvertaling zou het gaan om een begrensde periode, mogelijk een vervolging van tien jaar. In een oud commentaar las ik: “Natuurlijk hebt ge hier niet te denken aan tien dagen in letterlijken zin. ‘t Is geen getal om te tellen”. Uit de houding van dit commentaar tegenover de Bijbeltekst spreekt arrogantie. Het verheft zich boven Gods woord. Wanneer “de Eerste en de Laatste” een verdrukking van tien dagen aankondigt, is dat een voorzegging waaraan wij niet mogen tornen. Toen de profeet Daniel in de boekrol van Jeremia las dat God over de puinhopen van Jeruzalem zeventig jaren zou doen verlopen, meende hij niet dat het ging om een tijdvak van onbepaalde duur. Integendeel, hij nam de tijdsaanduiding letterlijk en pleitte op Gods belofte (Daniël 9:2-3). Toen Daniël en zijn drie vrienden zeiden: “Neem toch met uw dienaren gedurende tien dagen een proef”, nam Aspenaz, het hoofd van Nebukadnezars hofhouding, deze tijdsaanduiding eveneens letterlijk: hij gaf hun gedurende tien dagen groenten te eten en onderzocht hen daarna (Daniël 1:11-15). De tijdsaanduiding in de boodschap voor Smyrna moet worden *geloofd* en er moet aan worden *vastgehouden* (1:3, 22:7, 22:18-19). Uit het feit dat de voorzegging exact wordt vervuld, zal blijken dat God tot de gelovigen in Smyrna heeft gesproken.

Wees trouw tot [de] dood, en Ik zal u geven de krans van het leven. De Mensenzoon geeft zijn slaven opdracht om “getrouw te zijn tot de dood”. Gezien het tekstverband betekent dat niet: “Blijf Mij volgen tot je een natuurlijke dood sterft”, maar: “Blijf trouw zelfs wanneer je vanwege het vertrouwen in Mij ter dood wordt gebracht”. Zelfs wanneer de belijdenis dat Jezus de Messias is als hoogverraad wordt beschouwd, moeten Zijn volgelingen in hun geloof volharden.

De geschiedenis van Daniël is een treffend voorbeeld van de trouw die Christus verlangt. Toen Daniël hoorde dat de koning verboden had om gedurende dertig dagen enig verzoek tot God of mens te richten, stelde hij zijn gebed niet uit. Ook ging hij niet naar een kamer zonder ramen om te bidden, maar hij “boog zich driemaal daags neder op zijn knieën en bad en loofde zijn God, juist zoals

hij dat tevoren placht te doen” (Daniël 6:11). Aangezien het gebod van de koning bedoeld was om zich boven elke god of voorwerp van verering te stellen, moest Daniël tonen wie zijn hoogste baas was.

Toen Petrus en Johannes voor het Sanhedrin gebracht werden en dit hun opdroeg “in het geheel niet meer te spreken of te leren op gezag van de naam van Jezus”, gaven de apostelen ten antwoord: “Beslist zelf, of het recht is voor God, meer aan u dan aan God gehoor te geven” (Handelingen 4:18-19). De gemeente van Jeruzalem bad in deze situatie niet, dat de vervolging weggenomen mocht worden, maar dat ze “met alle vrijmoedigheid het Woord mocht spreken!” (Handelingen 4:29).

Voor de “kroon van het leven” gebruikt de Griekse tekst niet het woord *diadeema*, maar *stephanos*. Het gaat niet om de kroon van een koning, maar om een “erekrans” of “lauwerkrans” die winnende atleten of moedige soldaten ontvangen.

Als het Nieuwe Testament over “kronen” spreekt, dan gaat het om erekransen die de Messias bij Zijn *wederkomst* uitreikt. Op die dag zullen Grieken, die door Paulus’ prediking gered zijn, voor de apostel een “erekrans” vormen (1 Thessalonicenzen 2:19-20). De rechtvaardige Rechter zal dan de “krans van de gerechtigheid” geven aan allen die Zijn verschijning hebben liefgehad (2 Timotheüs 4:8). Bij de komst van de Heer wordt de “kroon van het leven” aan allen geschonken, die uit liefde voor Hem “in verzoeking hebben volhard” (Jakobus 1:12, 5:7-8). Oudsten die hun taak goed hebben verricht zullen “wanneer de Opperherder verschijnt, de onverwelkelijke krans van de heerlijkheid ontvangen” (1 Petrus 5:4).

De tweede naamval in de uitdrukking “kroon des levens” geeft aan dat de “kroon” uit “leven” *bestaat*. Onvergankelijk leven, leven dat door geen enkele dood meer kan worden weggerukt, zal als een erekrans worden uitgereikt aan slaven die hun Heer trouw zijn gebleven.

De vervulling van deze belofte wordt beschreven in het twintigste hoofdstuk van de Openbaring:

“[Ik zag] de zielen van hen die om het getuigenis van Jezus en om het woord van God onthoofd waren, en die het beest of zijn beeld niet hadden aanbeden en niet het merkteken aan hun voorhoofd en aan hun hand ontvangen hadden; en zij werden levend en regeerden met Christus duizend jaren” (20:4)

Vers 11

Wie een oor heeft, hore wat de Geest zegt tot de gemeenten. Over de betekenis van deze “wekroep” is bij de bespreking van Openbaring 2:7 al

geschreven. Voor Smyrna betekent de roep: “Laat je niet intimideren, houd het woord van God en het getuigenis van Mij vast, zelfs al word je vanwege die houding vervolgd, gevangen genomen en gedood”.

De overwinnende zal beslist geen kwaad ondervinden van de dood, de tweede. Voor “wie overwint” staat in de oorspronkelijke tekst eigenlijk “De overwinnende”. Ook hier blijkt, dat de Mensenzoon andere maatstaven aanlegt dan de wereld. In de ogen van buitenstaanders zijn trouwe gemeenteleden geen overwinnaars maar verliezers. Ze raken al hun bezittingen kwijt (2:9), worden gevangen genomen en terechtgesteld (2:10). Maar in de ogen van de Mensenzoon zijn het overwinnaars. Ze hebben “overwonnen door het bloed van het Lam en door het woord van hun getuigenis, en zij hebben hun leven niet liefgehad tot [de] dood toe” (12:11).

De “tweede dood” wordt in het boek Openbaring op meerdere plaatsen vermeld (20:6, 20:14, 21:8). De Bijbel vertelt ook wat die tweede dood is:

“Dit is de tweede dood: de poel van vuur” (20:14)

“Hun deel is in de poel die van vuur en zwavel brandt; dit is de tweede dood” (21:8)

Wie “van de tweede dood schade lijdt” (feitelijk staat er: “beschadigd wordt”, of “kwaad wordt gedaan”) die is beroofd van het eeuwige leven. Zo iemand zal noch in de eerste toekomstige eeuw (het tijdperk van de duizend jaren), noch in de tweede toekomstige eeuw (het tijdperk van de nieuwe hemel en de nieuwe aarde) in leven zijn. Hij heeft geen deel aan de “eerste opstanding” die zal plaatsvinden aan het begin van de duizend jaren (20:4-6), en hij wordt na het oordeel bij de grote witte troon in de vuurpoel geworpen (20:11-15). Ook tijdens de tweede toekomstige eeuw is hij niet in leven, want dan zal hij onderworpen zijn aan de tweede dood (20:14, 21:8).

Wie Christus trouw is gebleven en “zijn leven niet heeft liefgehad tot de dood toe” zal van die tweede dood echter geen enkele schade lijden. De Griekse tekst gebruikt een dubbele ontkenning, *ou mee*, “beslist niet”. De vervulling van deze belofte wordt in het twintigste hoofdstuk van de Openbaring beschreven:

“Zij werden levend en regeerden met Christus duizend jaren... Dit is de eerste opstanding. Gelukkig en heilig is hij die aan de eerste opstanding deel heeft; over dezen heeft de tweede dood geen macht, maar zij zullen priesters van God en van Christus zijn en met Hem <de> duizend jaren regeren” (20:4-6)

Boodschap voor Pergamum (2:12-17)

“En aan de engel van de gemeente in Pergamum schrijf: Deze [dingen] zegt Hij die heeft het zwaard, het tweesnijdende, het scherpe:

**Ik weet waar u woont: waar de troon van de satan is!
En u houdt vast de naam van Mij en verloochent niet het geloof van Mij, zelfs in de dagen van Antipas, de getuige van Mij,
die gedood werd bij u waar de satan woont.**

Maar ik heb tegen u weinige [dingen]:

**Dat u daar hebt die vasthouden aan de leer van Bileam,
die Balak leerde om de kinderen Israëls een struikelblok voor te werpen, dat ze afgodenoffers zouden eten en hoereren.**

Zo hebt u er ook die evenzo de leer van de Nicolaiëten vasthouden.

**Verander dan van gedachten, maar zo niet, Ik kom haastig naar u toe,
en Ik zal oorlog tegen hen voeren met het zwaard van Mijn mond.**

Wie een oor heeft, hore wat de Geest zegt tot de gemeenten:

**Aan de overwinnende zal Ik geven, aan hém,
van het manna dat verborgen geweest is,
en Ik zal hem geven een witte steen,
en op de steen een nieuwe naam geschreven,
die niemand gekend heeft behalve hij die hem ontvangt.⁸**

Vers 12

En aan de engel van de gemeente in Pergamum schrijf: Deze [dingen] zegt Hij, die heeft het zwaard, het tweesnijdende, het scherpe. De stad Pergamum bestaat nog steeds en heet tegenwoordig Bergama. Veel voorwerpen uit het oude Pergamum zijn te bewonderen in het museum voor oudheden in Berlijn. De boodschap voor Pergamum wijst vooruit naar Johannes' latere visioenen. Spreker is “Hij die het tweesnijdende scherpe zwaard heeft” (2:12). Dat zwaard zal Hij gebruiken om “de heidenen te slaan” (19:15) en de legermacht van het beest te doden (19:20-21). In de “brief” aan Pergamum blijkt al welke kracht dit zwaard heeft. De spreker zal “oorlog voeren” tegen “hen die de leer van de Nikolaïeten vasthouden” (2:15,16). Zo voert Hij ook “oorlog in gerechtigheid” (19:11) tegen de koningen van de volken en hun legers (19:18).

In 1:16 en 2:16 blijkt dat het zwaard uit zijn *mond* komt. Een zwaard uit de mond wordt ook vermeld in de bekende profetie van Jesaja over de knecht des Heren, wiens mond God tot een scherp zwaard heeft gemaakt (Jesaja 49:2). Dezelfde beeldspraak komt voor in een waarschuwing die bestemd was voor de leiders in Jeruzalem:

“Als u gewillig bent en luistert, zult u het goede van het land eten; maar als u weigert en ongehoorzaam bent, zult u door het zwaard gegeten worden, want de mond van de HEERE heeft gesproken” (Jesaja 1:19-20)

Het begin van de boodschap voor Pergamum heeft een dreigende klank. Wie ongehoorzaam is en weigert om naar de Mensenzoon te luisteren, zal door het zwaard van zijn mond worden gegeten, dat wil zeggen: op zijn bevel ter dood worden gebracht.

Vers 13

Ik weet waar u woont: waar de troon van de satan is! De gemeente “woont, waar de troon van de satan is” (2:13), dat wil zeggen: bij de troon van het beest. Want de draak geeft “zijn kracht en zijn **troon** en zijn grote macht” aan dat beest (13:2). En die draak is “de oude slang, die genaamd wordt duivel en de satan” (12:9, 20:2). Wanneer de dag des Heren aanbreekt, is de stad Pergamum de thuisbasis van Israëls politieke tegenstander, de antichrist, het “beest uit de zee”. In die stad is het centrum van zijn regering gevestigd. De gemeente van Pergamum bevindt zich in het hol van de leeuw.

En u houdt vast de naam van Mij en verloochent niet het geloof van Mij, zelfs niet in de dagen van Antipas, de getuige van Mij, die gedood werd bij u waar de satan woont. Ondanks de nabijheid van de “troon van de satan” hebben de “slaven van Christus” in Pergamum vastgehouden aan zijn naam en het geloof in Hem niet verloochend. Ze zijn er niet toe overgegaan om de antichrist als messias te vereren, maar ze houden vast aan de naam van de Mensenzoon (“Jesus Christus”). Ze zijn er nog steeds van overtuigd dat Jezus de Messias is en dat Hij zal wederkomen vanuit de hemel om zijn rijk van vrede op aarde te vestigen. Zelfs toen Antipas vanwege die belijdenis als martelaar stierf, werd hun geloof niet aan het wankelen gebracht.

In Pergamum is Antipas gedood. Uit de bijzin “waar de satan woont” (vs. 13) blijkt, dat er verband is tussen deze moord en de “troon” die zich in de stad bevindt. Betrouwbare gegevens over Antipas zijn er niet, in oude overleveringen worden tegenstrijdige dingen beweerd. Uit de plaatsaanduidingen (“waar de troon van de satan is”, “waar de satan woont”) blijkt dat deze martelaar geen figuur is uit een ver verleden maar een gelovige die bij het aanbreken van de dag des Heren zal worden onthoofd, op last van het beest. Er staat immers geschreven:

* dat de draak “oorlog zal voeren” tegen “hen die de geboden van God bewaren en het getuigenis van Jezus hebben (11:17);

* dat een tweede beest, het “beest uit de aarde”, zal maken dat “allen die het beeld van het beest niet aanbidden, gedood zullen worden” (13:15);

* dat zulke slachtoffers “om het getuigenis van Jezus en het woord van God worden onthoofd (20:4).

De naam Antipas is een samentrekking van het Griekse *Antipatros* (Nederlands: Antipater). Het was in de oudheid een algemeen voorkomende naam. Zo heette ook de “viervorst” over Galilea, die een zoon was van Herodes de Grote. In de Bijbel wordt deze “Herodes Antipas” kortweg “Herodes” genoemd (Mattheüs 14:1, Lukas 3:1, 9:7; Handelingen 13:1). *Antipa(tro)s* betekent “vertegenwoordiger van de vader”. Een toepasselijke naam voor een martelaar. Antipas uit Pergamum is een “trouwe getuige” omdat hij vasthoudt aan de belijdenis dat er één God is (de Vader), en weigert om het beest goddelijke eer te bewijzen. Aardse overheden hebben slechts macht omdat die hun is gegeven (vgl. Johannes 19:10-11, 1 Timotheüs 6:13). Omdat Antipas bij de troon van satan van de Ene God getuigt, wordt hij ter dood gebracht. Maar de Levensvorst zal hem binnen enkele jaren opwekken in onvergankelijkheid (14:13, 20:4-6). Vanaf dat moment zal hij de Vader vertegenwoordigen door met Christus te regeren (20:4-6).

Vers 14

Maar Ik heb tegen u weinige [dingen]: dat u daar hebt die vasthouden aan de leer van Bileam, die Balak leerde om de kinderen van Israël een struikelblok voor te werpen, dat ze afgodenoffers zouden eten en hoereren. Er zijn in Pergamum mensen die “aan de leer van Bileam vasthouden”. Ze behoren tot de gemeente, want de “engel” (die in vers 14 met “u” wordt aangesproken) heeft hen “daar”. Het zijn mensen die de synagoge bezoeken en die onder het gehoor van de engel verkeren.

Bileam bracht de Moabitische koning Balak op het idee om Israël uit te nodigen voor offerfeesten ter ere van de afgod Baäl-Peor. Indien zij op die uitnodiging ingingen, zich overgaven aan prostitutie met Moabitische vrouwen en zich zo aan Baäl-Peor koppelden, zouden ze de HERE ontrouw worden. Dan zou de HERE hen niet langer beschermen, en zou Moab het Joodse volk kunnen overwinnen. De geschiedenis van Bileam wordt verteld in Numeri 22 tot en met 25, en in Numeri 31:16. Voor “een strik spannen” staat in Openbaring 2:14 eigenlijk: “een struikelblok voorwerpen” (*balein skandalon enoopion*). Wie een nietsvermoedende wandelaar een struikelblok voorwerpt, heeft de kwade bedoeling om deze persoon ten val te brengen.

Bij het toekomstige “eten van afgodenoffers” hoeven we niet aan primitieve spektakels uit de oudheid te denken. Wanneer “het beest” - de toekomstige

antichrist - van zijn dodelijke wond is genezen en stevig in het zadel zit, zal niemand meer kunnen kopen of verkopen tenzij hij het teken van dat beest draagt: de naam van het beest of het getal van zijn naam (13:17). *Elke* aankoop, dus ook het kopen van voedsel om te kunnen eten, zal dan een afgodenoffer zijn. Wie het teken heeft is gebrandmerkt als een slaaf van het beest. Hij kan gedurende korte tijd blijven kopen en verkopen, maar maakt daartoe gebruik van een godslasterlijk teken (13:1) dat Gods woede opwekt (14:9-11). Hij bedrijft de vorm van hoererij die Israëls profeten fel hebben veroordeeld. Om in zijn levensonderhoud te kunnen voorzien verlaat hij de Eeuwige en verbindt hij zich aan een afgod.

Vers 15

Zo hebt u er ook die evenzo de leer van de Nicolaïeten vasthouden. Zoals Bileam bij Balak in de gunst wilde komen om een beloning te verwerven (2 Petrus 2:15), zo proberen sommige gemeenteleden uit Pergamum bij de troon van satan in het gevele komen. Ze raden de heerser die op die troon zit aan om zijn onderdanen “afgodenoffers te laten eten en te laten hoereren”. Naar de motieven van dit advies kunnen we alleen maar gissen. Vermoedelijk streven ze, net als de oudtestamentische Bileam, naar persoonlijk voordeel. Wellicht in de vorm van de veiligheid en politieke stabiliteit, die het resultaat zijn van een totale controle van de overheid over het economisch verkeer. De prijs voor die rust is echter ontzaglijk hoog. Wanneer hun leer in praktijk wordt gebracht, wordt trouwe gemeenteleden “een struikelblok voorgeworpen”. Als niemand meer kan kopen en verkopen zonder het teken van het beest te aanvaarden, wordt iedere gelovige in de verleiding gebracht om de God van Israël ontrouw te worden en het beest te gaan vereren. Uit de naam Nicolaïeten, die “overwinnaars van het volk” betekent, blijkt dat deze mensen streven naar een volledige controle van de overheid over de samenleving – zodat iedere vorm van rebellie onmogelijk wordt. Het volk moet worden overwonnen en in het gareel worden gebracht. De eenheidsgodsdienst die Nebukadnezar (Daniël 3) en Darius (Daniël 6) wilden stichten was hiervan een voorafschaduwing.

Vers 16

Verander dan van gedachten, maar zo niet, Ik kom haastig naar u toe, en Ik zal oorlog tegen hen voeren met het zwaard van Mijn mond. “Bekeer u” (letterlijk: verander van gedachten) moet gezien het tekstverband betekenen: “Verwacht heil en vrede niet van de vorst die in jullie stad troont, want met hem zul je bedrogen uitkomen: hij zal zich ontpoppen als een valse messias. Houd vast aan Mijn naam en aan het geloof in Mij. Steun de machthebber niet in zijn streven naar totale controle maar vrees de Eeuwige.

Blijf uitzien naar de terugkeer van de uit de doden opgestane Messias vanuit de hemel” .

De Mensenzoon komt in ieder geval “spoedig” of “haastig” (2:5). Maar de manier waarop Hij zijn slaven op dat moment zal behandelen is afhankelijk van hun trouw, van de vraag of ze de boodschap uit de hemel hebben gehoorzaamd of die in de wind hebben geslagen.

Indien de gemeenteleden die met de Nicolaïeten sympathiseren niet van gedachten veranderen, zal de Mensenzoon bij zijn komst “strijd tegen hen voeren met het zwaard van zijn mond” . In Openbaring 19:15, 18 en 21 blijkt wat die waarschuwing betekent. Afgodendienaars zullen omkomen wanneer de Mensenzoon verschijnt, maar trouwe slaven zullen priesters van God en van Christus worden in het rijk dat dan aanbreekt (20:6). Zij zullen behoren tot het gereinigde en gelouterde Israëel dat aan haar doel zal beantwoorden (vgl. Exodus 19:5-6).

Vers 17

Wie een oor heeft, hore wat de Geest zegt tot de gemeenten. Aan de overwinnende zal Ik geven, aan hém, van het manna dat verborgen geweest is. Er is verband tussen de belofte voor de overwinnaars en de leer van de Nicolaïeten. “Geven van het verborgen manna” (2:17) staat tegenover “afgodenoffers eten” (2:14). “Verborgen manna” is het manna dat Aäron in opdracht van Mozes in een gouden kruik moest doen en in de ark van het verbond moest leggen, voor het aangezicht des HEEREN (Exodus 16:33, Hebrëeën 9:4). Dat manna was een type van Christus die zich in het heilige der heiligen van de hemelse tempel bevindt, in Gods nabijheid, en die het onvergankelijk leven dat Hijzelf bezit, zal geven aan wie Hem toebehoren (Johannes 6:49-58). Geen vergankelijk leven voor een korte tijd, zonder ware rust (zoals afgodendienaars ontvangen, zie 14:11), maar een onvergankelijk, blijvend leven dat de dood voorgoed achter zich heeft.

... en Ik zal hem geven een witte steen, en op de steen een nieuwe naam geschreven, die niemand gekend heeft behalve hij die hem ontvangt. In het Nederlands kan het woord “steen” verschillende betekenissen hebben: een rotsblok, een zwerfsteen, een baksteen, een keitje of een edelsteen. In de oorspronkelijke Griekse tekst van het boek Openbaring gebruikt de Mensenzoon het woord *psephos*, dat “kraal” of “kieselsteen” betekent. Aan het Griekse begrip kun je – in tegenstelling tot het Nederlands – zien dat het om een *klein* steentje gaat, dat je in je zak (of je portemonnee) kunt stoppen en kunt meenemen. Binnen het Nieuwe Testament komen verbuigingen van dit woord op drie plaatsen voor, en die passages werpen licht op het gebruik dat er in de oudheid van zulke steentjes werd gemaakt. Tegen koning Agrippa zei Paulus:

“Ik heb vele van de heiligen in gevangenissen opgesloten, waartoe ik de macht van de overpriesters ontvangen had; en als zij zouden omgebracht worden, heb ik mijn stem eraan gegeven” (Handelingen 26:10)

Voor “mijn stem eraan gegeven” staat in het Grieks *katengka psephon*, dat letterlijk “een steentje bijgedragen” betekent. *Psephoi* werden gebruikt om mee te stemmen. Door kiezers steentjes in een pot te laten werpen en die te tellen kon de uitslag worden vastgesteld.

Van de boeken over magie die de Efeziërs verbrandden nadat zij gelovig geworden waren, vertelt Lukas:

“En men berekende de waarde ervan en stelde die vast op vijftigduizend zilverstukken” (Handelingen 19:19)

Voor “berekenen” staat in de oorspronkelijke tekst het werkwoord *sumpsephizoo*, dat van het zelfstandig naamwoord *psephos* is afgeleid. Berekenen is: “de juiste kraaltjes bij elkaar leggen”. Blijkbaar werden *psephoi* niet alleen gebruikt bij het stemmen maar ook bij het optellen. Ook wij gebruikten vroeger een telraam, als hulpmiddel bij het rekenen, en dat telraam bevatte kralen.

De laatste plaats in de Bijbel waar het woord *psephos* voorkomt is het dertiende hoofdstuk van de Openbaring. Daar merkt de ziener Johannes op:

“Hier is de wijsheid: wie verstand heeft, berekene het getal van het beest, want het is een getal van een mens, en zijn getal is zeshonderd zesenzestig” (Openbaring 13:18).

Berekenen is ook in deze tekst weer *psephizoo*: “met behulp van steentjes een optelsom maken”. Vanwege het gebruik van de woorden *psephos* (steen) en *onoma* (naam) is er verband tussen Openbaring 2:17 en 13:17-18. De “witte steen met een nieuwe naam” (2:17) staat tegenover “hoereren” (2:14). Wie “hoereert” aanvaardt het teken van het beest en stemt in met zijn woorden van godslastering (13:6, 16-17, 14:9). Wie het beest erkent, kan blijven kopen en verkopen en – althans voor korte tijd – zijn normale leven voortzetten. Maar zo iemand wordt de Eeuwige ontrouw, en wordt een naamloze slaaf van een gewetenloze heer die alleen zijn eigen naam maar belangrijk vindt. Wanneer de Mensenzoon verschijnt, worden zulke afvalligen met “het zwaard van Zijn mond” gedood (19:21) en zij zullen worden gepijnigd (14:10).

De “witte steen met daarop een nieuwe naam” verwijst naar de twee edelstenen op de schouderbanden van Aärons efod (Exodus 28:9-12, 39:6-7)

en de twaalf edelstenen die zich in Aärons borstlap bevonden (Exodus 28:15-21, 39:8-14). Op beide typen stenen waren de namen gegraveerd van de twaalf zonen van Israël. De stenen op de schouderbanden droegen elk zes namen, en brachten tot uitdrukking dat Aäron in zijn functie als hogepriester de afstammelingen van Israël telkens opnieuw bij God in herinnering mocht brengen, het waren “stenen der gedachtenis” (Exodus 28:12, 39:7). De stenen in de borstlap hadden dezelfde functie want van hen wordt gezegd:

“Zo zal Aäron de namen van de zonen van Israël op de borsttas van de beslissing, op zijn hart dragen, als hij in het heiligdom binnenkomt, tot een voortdurende gedachtenis voor het aangezicht van de HEERE” (Exodus 28:29).

Tijdens het oude verbond werden de namen van de twaalf stammen van Israël door de hogepriester op de schouders en de borst gedragen, wanneer hij dienst deed in het heiligdom. Maar nú draagt elke overwinnaar zijn eigen nieuwe naam en krijgt deel aan het manna dat in het heilige der heiligen verborgen was. Er staan niet langer priesters tussen de overwinnaars en God in, want zij zijn zélf priester geworden. Het Israël van de overwinnaars heeft haar bestemming bereikt, het is een koninkrijk van priesters en een heilig volk voor de HEERE geworden (Exodus 19:6). Overwinnaars hebben zowel de dood als de zonde achter zich gelaten. De dood vanwege het manna dat zij hebben ontvangen (Joh.6:49-58), de zonde vanwege de witte steen. Hun zonde is weggedaan en hoeft niet langer te worden bedekt. Ze mogen tot God naderen en ingaan in het heiligdom. De witte steen met de nieuwe naam vertegenwoordigt hun blijvende band met God. Het is de tegenpool van de band met het beest die uitgebeeld wordt door het brandmerk van zijn naam of het getal van zijn naam.

Het is opvallend dat de Mensenzoon ook “een geschreven naam heeft, die niemand kent dan Hijzelf” (19:12). Ook Hij heeft immers overwonnen, door de goede belijdenis te betuigen vóór Pontius Pilatus (1 Timotheüs 6:13, Johannes 19:11).

Boodschap voor Thyatira (2:18-29)

“En aan de engel van de gemeente in Thyatira schrijf:

Deze [dingen] zegt de Zoon van de God,

de Bezitter van de ogen van Hem als een vuurvlam

en de voeten van Hem als wit koper:

Ik weet van u de werken en de liefde en het geloof

en de dienst en de volharding van u,

en de werken van u: de laatste meer dan de eerste.

Maar Ik heb tegen u dat u laat gaan de vrouw Izebel die zichzelf profetes noemt,
ze leert en verleidt mijn slaven om te hoereren en afgodenoffers te eten, en Ik geef haar tijd om van gedachten te veranderen, maar ze wil niet van gedachten veranderen uit haar hoererij.
Zie, Ik zal haar werpen in een bed
en de overspelers met haar in grote verdrukking,
tenzij ze van gedachten veranderen uit haar daden,
en de kinderen van haar zal Ik doden met de dood.
En al de gemeenten zullen weten dat Ik de Doorzoeker ben van nieren en harten,
en Ik zal aan u allen geven in overeenstemming met uw werken.
Maar aan u, aan de rest van Thyatira, zovelen als niet hebben deze leer, die niet kennen de diepten van de satan, zoals zij zeggen, niet zal ik u opwerpen een andere last behalve dan wat u hebt: houdt dat totdat Ik kom.
En aan de overwinnende en de bewarende tot het einde van de werken van Mij zal Ik geven, aan hém,
gezag over de volken,
en hij zal hen hoeden met een ijzeren staf,
zoals aardewerk wordt stukgeslagen,
zoals Ik heb ontvangen van de Vader van Mij,
en Ik zal hem geven de morgenster.
Wie een oor heeft, hore wat de Geest zegt tot de gemeenten.⁸

Vers 18

En aan de engel van de gemeente in Thyatira schrijf: Deze [dingen] zegt de Zoon van God, de Bezitter van de ogen van Hem als een vuurvlam en de voeten van Hem als wit koper. Thyatira bestaat nog steeds, als de stad Akhisar. Van het Thyatira uit de oudheid is vrijwel niets overgebleven.

Uit een vraag die de hogepriester Kajafas aan Jezus stelde blijkt dat "de Zoon van God" een parallel is van "de Christus", dat wil zeggen: "de Messias" (Mattheüs 26:63). De eretitel "Zoon van God" is ontleend aan de tweede psalm, een lied over de messiaanse koning:

*"Ik wil gewagen van het besluit des HEREN:
 Hij sprak tot mij: **Mijn zoon** zijt gij,
 Ik heb u heden verwekt.
 Vraag Mij en Ik zal volken geven tot uw erfdeel,
 de einden der aarde tot uw bezit" (Psalm 2:7-8)*

In het negentiende hoofdstuk van de Openbaring worden de "ogen als een vuurvlam" als volgt verklaard:

"Hij oordeelt en voert oorlog in gerechtigheid, zijn ogen zijn namelijk als een vuurvlam..." (19:11-12)

In Israël was de koning tevens de hoogste rechter. Hij had opdracht om het kwaad uit het land weg te doen. Voor "ogen als een vuurvlam" moet iedere vorm van duisternis wijken. Bij een rechter die zulke ogen heeft komt alles aan het licht, elk verborgen kwaad maar ook elk naamloos goed waar niemand oog voor heeft gehad. Omdat de Messias "ogen heeft als een vuurvlam" kan hij een strikt rechtvaardig oordeel vellen. Aardse rechters baseren hun vonnis op wat menselijke ogen waarnemen: hun eigen ogen en de ogen van getuigen. Daardoor kunnen zij fouten maken. De Messias vergist zich echter nooit.

De zinsbouw van vers 18 is merkwaardig. Wanneer de Mensenzoon opmerkt: "Deze [dingen] zegt de Zoon van de God, de bezitter van de ogen van Hem als een vuurvlam", dan kunnen de woorden "van Hem" verwijzen naar "de Zoon", maar ook naar "de God". Indien ze op God betrekking hebben, dan staat er dat de Messias in zijn functie als Rechter beschikt over de ogen van zijn Vader, dus over Goddelijke wijsheid. In 2 Thess.1:8 wordt "vlammend vuur" verbonden met "de openbaring van de Heer Jezus van de hemel", het moment waarop Hij in heerlijkheid verschijnt om zijn heerschappij op aarde op zichtbare wijze te gaan uitoefenen.

"Voeten als blinkend koper" zijn beeldspraak voor de volmacht die de Messias heeft ontvangen om iedere vorm van kwaad uit te roeien. Ook op dit punt is de zinsbouw in de oorspronkelijke tekst merkwaardig. Wanneer "de Zoon van de God" opmerkt dat Hij beschikt over "de voeten van Hem als blinkend koper" dan kan "van Hem" verwijzen naar "de God". Omdat de Messias geen "lemen" maar metalen voeten heeft, kan Hij het kwaad uitbannen. In de Hebreeuwse Bijbel is "vertreden met de voeten" een vorm van beeldspraak die aangeeft dat de HEERE (of een koning) zijn tegenstanders zal verpletteren:

*"Ik zal Assyrië verbreken in mijn land, en op mijn bergen zal Ik het **vertrappen**" (Jesaja 14:25)*

*"Wie heeft vanwaar de zon opkomt de Rechtvaardige doen opstaan,
hem geroepen om te gaan?
Wie heeft heidenvolken aan hem overgeleverd,
en doet hem koningen **vertreden**?" (Jesaja 41:2)*

*“Ik doe iemand opstaan uit het noorden en hij zal komen:
vanwaar de zon opkomt zal hij mijn Naam aanroepen;
Hij zal komen, de machthebbers als leem **vertreden**
en zoals een pottenbakker klei **treedt**” (Jesaja 41:25)*

*“Ik heb hen **vertreden** in Mijn toorn,
hen **vertrapt** in Mijn grimmigheid...
Ik heb de volken **vertrapt** in Mijn toorn,
Ik heb hen dronken gemaakt in Mijn grimmigheid,
Ik heb hun bloed ter aarde doen nederdalen” (Jesaja 63:3,6)*

*“Sta op en dors, dochter van Sion,
want Ik zal uw hoorn van ijzer maken
en uw hoeven van brons.
U zult vele volken **verpletteren...**” (Micha 4:13)*

*“U zult de goddelozen **vertrappen**.
Voorzeker, stof zullen zij worden
onder uw voetzolen
op die dag die Ik bereiden zal,
zegt de **HEERE** van de legermachten” (Maleachi 4:3)*

De Messias zal “de persbak treden van de wijn van de grimmige toorn van de almachtige God” (19:15). Hij zal verpletteren wie kwaad bedrijven. Daarom heeft Hij “voeten aan blinkend koper gelijk, als gloeiden zij in een oven” (1:15).

De inhoud van de “brief aan Thyatira” is met dit begin in overeenstemming. “Ogen als een vuurvlam” stemmen overeen met wat in vers 19 tot 21 wordt beschreven, “voeten als blinkend koper” met vers 22 en 23.

Vers 19

Ik weet van u de werken en de liefde en het geloof en de dienst en de volharding van u, en de werken van u: de laatste meer dan de eerste. Het bezittelijk voornaamwoord “uw” is in de verzen 19-20 een tweede persoon enkelvoud, maar in de verzen 23-25 een tweede persoon meervoud. In vers 19 richt de Mensenzoon zich tot de gemeente als geheel via de mond van de engel. Vanaf vers 23 richt Hij zich tot individuele gemeenteleden en roept hen op tot een keuze: voor Hem of voor Izebel. De eenheid van de gemeente wordt door valse profetie bedreigd. Zij loopt het gevaar om in twee partijen uiteen te vallen.

Omdat de Mensenzoon “ogen als een vuurvlam heeft” is Hij van de toestand volmaakt op de hoogte. Hij ziet in de eerste plaats het goede en verliest dit niet uit het oog. Gemeenteleden die zich aan de wet van Mozes willen houden hebben het ontzaglijk moeilijk. Voor hen wordt het steeds moeilijker (en binnenkort zelfs helemaal onmogelijk) om te kopen of te verkopen (2:3, 2:9-10, 2:13, 13:16-17). Om in leven te blijven zijn ze op elkaar aangewezen. Ze worden totaal afhankelijk van onderlinge steun en dienstbetoon. Het woord *pistis*, dat in vs.19 met “geloof” is vertaald, kan ook “trouw” of “betrouwbaarheid” betekenen. Geloof in God, steunen op Zijn woord en Zijn beloften, en van daaruit betrouwbaarheid en dienstbetoon ten opzichte van elkaar, zijn van levensbelang wanneer de dag des Heren aanbreekt (vgl. Hebreëen 10:32-39). De gemeente heeft in deze deugden “volhard”. Het Griekse woord *hupomonè*, dat met “volharding” is weergegeven, betekent “er onder blijven”, niet op de loop gaan voor de moeilijkheden, maar er blijmoedig en dapper de schouders onder zetten. In toenemende mate wordt er een beroep gedaan op wederzijdse hulp, goedgeefsheid, en ontferming. Men is in dat opzicht gegroeid, de “laatste werken zijn meer dan de eerste”. Het wordt echter ook steeds moeilijker om stand te houden.

Vers 20

Maar Ik heb tegen u, dat u laat gaan de vrouw Izébel, die zichzelf profetes noemt, ze leert en verleidt mijn slaven om te hoereren en afgodenoffers te eten. Izébel was de vrouw van koning Achab en de dochter van Ethbaäl, de koning van Sidon. Omdat zij van Foenicische afkomst was, spoorde ze haar echtgenoot aan om de Baäl te gaan dienen, de Kanaänitische god van de vruchtbaarheid. Achab liet in zijn hoofdstad Samaria een tempel voor die afgod bouwen en boog zich voor hem neer. Bovendien liet hij een *asjera*, een gewijde paal, oprichten. Het volk Israëel werd niet alleen tot afgodendienst maar ook tot letterlijke hoererie gebracht, want de *asjera* verering ging met gewijde ontucht gepaard (1 Koningen 16:31-33, 2 Koningen 9:22).

Zoals Izébel in het tienstammenrijk optrad, zo zal er in Thyatira een vrouw zijn die Israëlieten verleidt om afgodenoffers te gaan eten en te gaan hoereren. De vrouw in Thyatira predikt dezelfde boodschap als de Nicolaïeten. Zij brengt Gods knechten ertoe om het beest te gaan vereren en zijn merkteken te aanvaarden. Maar de situatie in Thyatira is in zekere zin gevaarlijker dan die in Pergamum, want de vrouw gedraagt zich als een profetes. Ze gebruikt godsdienstige argumenten en ze beweert namens God te spreken. Volgens haar verwacht de Eeuwige van zijn slaven dat zij “de diepten van satan leren kennen” (2:24). Wie over de volken gaat heersen, moet volgens haar de belevingswereld van die volken uit eigen ervaring kennen!

Tussen de geschiedenis van koningin Izébel en de “profetes” uit Thyatira bestaan er allerlei overeenkomsten:

a. De vervolging die Izébel ontketende tegen de profeten van de HEERE en de droogte die daarmee gepaard ging duurde drie jaar en zes maanden (Lukas 4:25, Jakobus 5:17-18, vgl. 1 Koningen 18:1). Het woeden van het beest tegen wetsgetrouwe Joden zal precies even lang duren: “een tijd, tijden en een halve tijd” (12:4), “tweeënveertig maanden” (11:2, 13:5) of “twaalfhonderdzestig dagen” (11:3, 12:6).

b. Zoals de profeet Elia Izébel en Achab vermaande, zó zullen er tijdens die toekomstige periode van drie-en-een-half-jaar in de stad Jeruzalem twee getuigen optreden die er uit zien als Elia en die wonderen doen (11:3-9).

c. Izébel kon de Baälscultus invoeren omdat zij door koning Achab werd gesteund. De vrouw in Thyatira zal velen misleiden omdat zij steun ondervindt van een machtige heerser, het “beest uit de zee” (13:1-10).

Vers 21

En Ik geef haar tijd om van gedachten te veranderen, maar ze wil niet van gedachten veranderen uit haar daden. Voor “bekeren” gebruikt de oorspronkelijke tekst het werkwoord *metanoioo*, dat “van gedachten veranderen” betekent. Binnen het boek Openbaring komt dit woord twaalf maal voor: tweemaal in 2:5, eenmaal in 2:16, tweemaal in 2:21, en eenmaal in 2:22, 3:3, 3:19, 9:20, 9:21, 16:9 en in 16:11. De vrouw in Thyatira wordt op een aantal manieren “tijd gegeven om zich te bekeren”:

a. Ze zal zien hoe een derde deel van de mensheid wordt gedood tijdens het oordeel van de zesde bazuin (9:13-21).

b. Ze zal horen van het optreden van twee getuigen die de inwoners van Jeruzalem oproepen om terug te keren tot de HEERE, en hun oproep kracht bijzetten door de hemel te sluiten en het zoete water in het land te bederven (11:1-14).

c. Ze bemerkt dat de zonnegloed aanzwelt tot een verschroeiende hitte en dat de volgelingen van het beest worden geslagen met kwaadaardige zweren (16:1-11). Als ze niet van gedachten verandert, dan zal ook haar eigen huis worden getroffen door builenpest (2:22-23).

Haar wordt dezelfde vorm van uitstel geboden als koningin Izébel. Ook die maakte immers mee dat het 3½ jaar niet regende, wat hongersnood, armoede, en sterfte van mens en dier tot gevolg had. Maar evenmin als de

vrouw van Achab zich bekeerde, zal de profetes in Thyatira van gedachten veranderen. In latere visioenen krijgt Johannes te zien hoe de “aardbewoners” die de laatste plagen hebben overleefd tot het einde toe hardnekkig blijven:

*“En de overigen van de mensen die niet gedood werden door deze plagen, bekeerden zich zelfs niet van de werken van hun handen, dat zij niet aanbaden de demonen en de gouden, zilveren, koperen, stenen en houten afgoden, die niet kunnen kijken, niet horen en niet lopen; **en zij bekeerden zich niet** van hun moorden, noch van hun hoererie, noch van hun diefstallen” (9:20-21)*

*“En de mensen... lasterden de naam van God, die de macht over deze plagen had, **en zij bekeerden zich niet** om Hem heerlijkheid te geven” (16:9)*

*“En zij... lasterden de God van de hemel vanwege hun pijnen en vanwege hun zweren, **en zij bekeerden zich niet** van hun werken” (16:11)*

Vers 22 en 23

Zie, Ik zal haar werpen in een bed en de overspelers met haar in grote verdrukking, tenzij ze van gedachten veranderen uit haar daden, en de kinderen van haar zal Ik doden met de dood. En al de gemeenten zullen weten dat Ik de Doorzoeker ben van nieren en harten, en Ik zal aan u allen geven in overeenstemming met uw werken. Met deze aankondiging van de komst van de Messias en het oordeel dat Hij zal voltrekken hebben vele uitleggers moeite gehad. Zij leidden uit vers 22 af, dat de “profetes”, haar medestanders en haar “kinderen” door een verschillend lot zouden worden getroffen en ze begrepen niet waarom dit het geval zou moeten zijn.

Vers 23 is een sleutel om de profetie te kunnen verstaan. Op het eerste gezicht lijkt “door de dood ombrengen” een tautologie, want er is geen andere manier om iemand om te brengen dan door de dood. Maar deze uitdrukking is, evenals vele andere zegswijzen in het boek Openbaring, ontleend aan de Hebreeuwse Bijbel. De apokalyptische ruiters doden een kwart van de wereldbevolking met “het zwaard, de honger, de *dood* en de wilde dieren van de aarde” (6:8). Het gaat om “de vier ergste oordelen van de Heere HEERE” – zwaard, honger, wilde dieren en *pest* (Ezechiël 14:21). De pest werd vroeger aangeduid als “de zwarte dood”. “Ombrengen door de dood” of: “treffen met de plaag” zijn Bijbelse synoniemen van: “uitroeien door de pest”.

In werkelijkheid is er in de verzen 22 en 23 slechts sprake van één enkel oordeel. Het “bed” waarop Izebel wordt geworpen is een ziekbed. De “grote

verdrukking” waarin haar medestanders terecht zullen komen is de benauwdheid van een levensbedreigende ziekte. In het Grieks van vs.22 staat er voor “verdrukking” geen bepaald lidwoord. De opgestane Heer sprak dus niet over “DE grote verdrukking”, een toekomstig tijdperk in de wereldgeschiedenis, maar over EEN grote verdrukking. De gebeurtenissen die de hemelse Rechter aankondigt zullen in een logische volgorde plaatsvinden. Eerst wordt men “op een bed geworpen”, vervolgens geraakt men in grote benauwdheid en begint voor zijn leven te vrezen, en uiteindelijk overlijdt men. De vrouw van koning Achab werd door een vergelijkbaar gericht getroffen: zij werd uit het venster geworpen en kwam op straat te liggen, daar raakte ze in grote verdrukking omdat ze door paarden werd vertrapt, en uiteindelijk stierf ze.

Dodelijke ziekte was in Bijbelse tijden de straf van God voor afvalligheid en afgoderij (zie b.v. Exodus 30:12, Numeri 8:19, 14:35-37, 16:46-50, 25:8-9, 25:18, 26:1, 31:16; Deuteronomium 28:61, Jozua 22:17, 2 Samuël 24:21-25, 1 Kronieken 21:17-22 en Psalm 106:29-31). Ook de naties die de HEERE belasteren en tegen Hem en zijn Gezalfde optrekken, zullen eens worden getroffen door de plaag (Zacharia 14:12). Het slaan met de pest, de vervulling van de oordeelsaankondiging uit Openb.2:22, wordt beschreven in Openb.16:2.

Volgens de Hebreeuwse Bijbel is de HERE degene die harten en nieren doorzoekt. David en Jeremia duiden Hem zo aan in hun profetische geschriften:

*“Laat de boosheid der goddelozen een einde nemen,
maar bevestig Gij de rechtvaardige,
Gij, **die hart en nieren toetst**,
rechtvaardige God”* (Psalm 7:10)

*“HERE der heerscharen, rechtvaardige Rechter,
Die nieren en hart toetst,
Ik zal uw wraak aan hen zien,
Want op U heb ik mijn rechtszaak gewenteld”* (Jeremia 11:20)

*“Ik, de HERE, **doorgrond het hart en toets de nieren**,
en dat om aan een ieder te geven naar zijn wegen,
naar de vrucht zijner daden”*(Jeremia 17:10)

Ook in het boek Spreuken wordt God aangeduid als “Hij die de harten doorzoekt” (Spreuken 24:12). De grondgedachte in de Hebreeuwse Bijbel is dat God beschikt over een volmaakte kennis van de menselijke motieven en drijfveren en op grond van zulke kennis strikt rechtvaardig oordeelt. Hij geeft

ieder een volkomen gepaste beloning of bestraffing, “in overeenstemming met zijn wegen en zijn daden”. De Mensenzoon uit Johannes’ visioen zal hetzelfde doen omdat de Eeuwige Hem zijn eigen ogen, “ogen als een vuurvlam” heeft geschonken.

“Ieder geven naar zijn werken” is in het Bijbels spraakgebruik de omschrijving van een strikt rechtvaardige rechtspraak. De apostel Paulus maakt dit duidelijk in zijn brief aan de Romeinen:

“... naar het rechtvaardig oordeel van God, die ieder zal vergelden naar zijn werken” (Romeinen 2:6)

Het betekent niet alleen, dat God een straf uitdeelt in overeenstemming met de ernst van het kwaad dat rechtgezet moet worden, maar ook dat Hij in het straffen de goedertierenheid niet vergeet en het goede niet uit het oog verliest:

“Ook de goedertierenheid, o Here, is uwe, want gij zult ieder vergelden naar zijn werk” (Psalm 62:18)

Het betekent dat God oordeelt zonder enige vorm van partijdigheid. Kwaad in zijn eigen volk neemt Hij even ernstig op als kwaad van zijn vijanden. Hij is een Rechter

“die zonder aanzien des persoons oordeelt naar het werk van ieder” (1 Petrus 1:17)

Om ons te behoeden voor het waandenkbeeld dat God ons eigen kwaad wel door de vingers zal zien, merkt de Bijbel nadrukkelijk op dat Zijn oordeel in strikte overeenstemming is met onze werken (Job 34:11, Psalm 62:13, Spreuken 24:12, Jesaja 59:18, Jeremia 17:10, Mattheüs 16:27, Romeinen 2:6, 1 Korinthe 3:8, 2 Korinthe 11:15, 2 Timotheüs 4:14, Openbaring 20:12,13; 22:12). In hun gebeden dringen de Bijbelheiligen op zo’n rechtvaardig oordeel aan (2 Samuël 3:39, Psalm 28:4, Openbaring 18:6).

Omdat de Mensenzoon Gods eigen “ogen” en “voeten” heeft (2:18) is Hij in staat om te onderscheiden “hoedanig ons werk is” (22:12) en om de daarmee overeenstemmende beloning en bestraffing uit te delen, zonder dat iets of iemand dat vonnis kan dwarsbomen, wijzigen of verhinderen. In Openbaring 20:4, 12 en 13 wordt beschreven hoe Hij dat eens zal doen.

Vers 24 en 25

Maar aan u, aan de rest van Thyatira, zovelen als niet hebben deze leer, die niet kennen de diepten van de satan, zoals zij zeggen, niet zal Ik u opwerpen een andere last behalve dan wat u hebt: houdt dat totdat Ik kom. De Messias richt zich nu tot het trouwe deel van de gemeenschap in Thyatira – het deel van de gemeente dat niets moet hebben van de leer dat Gods slaven de diepten van satan moeten leren kennen, om zich op hun toekomstige priesterlijke taak te kunnen voorbereiden. Hun legt Christus “geen andere last op dan ze al hebben”.

“Geen andere last” verwijst naar het besluit dat de apostelen en oudsten eens in Jeruzalem hebben genomen:

“De Heilige Geest en wij hebben besloten u geen grotere last op te leggen dan deze noodzakelijke dingen: u te onthouden van wat aan de afgoden is geofferd, van bloed, van het verstikte en van hoererij” (Handelingen 15:28-29)

De last die de gemeente draagt bestaat uit onthouding van afgodenoffers en van hoererij. Door misleiding tracht Izebel de “slaven van de Messias” deze last te laten afwerpen (vs.20).

Wat de overigen “hebben” en mogen “vasthouden” zijn de werken die in vers 19 waren genoemd. Ze moeten elkaar trouw blijven dienen, in liefde, want dat is van levensbelang voor mensen die worden vervolgd en uitgesloten van het economisch verkeer. Ze moeten de “werken van Christus” (liefde, trouw, dienstbetoon, afwijzing van afgodendienst) tot het einde toe bewaren.

Uit de woorden “toddan Ik kom” blijkt dat de Mensenzoon hoe dan ook spoedig komt. Wat die komst voor een “slaaf” betekent is afhankelijk van de vraag of die de werken van Izebel of van Gods Zoon heeft bewaard. In het eerste geval betekent Zijn komst een doodvonnis, in het tweede geval verheffing tot koninklijke waardigheid.

Vers 26, 27 en 28

En aan de overwinnende en de bewarende tot het einde van de werken van Mij zal Ik geven, aan hém, gezag over de volken; en hij zal hen hoeden met een ijzeren staf, zoals aardewerk wordt stukgeslagen, zoals Ik heb ontvangen van de Vader van Mij, en Ik zal hem geven de morgenster. De belofte die de Mensenzoon uitspreekt houdt verband met koningschap. De “ijzeren staf” waarmee een trouwe slaaf eens zal mogen hoeden, is een koninklijke scepter. “Hoeden met een ijzeren staf” is beeldspraak, ontleend aan Psalm 2:

*“Waarom woeden de heidenvolken
 en bedenken de volken wat zonder inhoud is?...
 Die in de hemel woont, zal lachen,
 de HEERE zal hen bespotten...
 Ik heb mijn Koning toch gezalft
 over Sion, mijn heilige berg.
 Ik zal het besluit bekendmaken:
 De HEERE heeft tegen Mij gezegd:
 U bent Mijn Zoon, Ik heb u heden verwekt.
 Eis van Mij en Ik zal u de heidenvolken als uw eigendom geven,
 de einden der aarde als uw bezit.
**U zult hen verpletteren met een ijzeren scepter,
 U zult hen in stukken slaan als aardewerk”** (Psalm 2:1,4,6-9)*

De messiaanse koning zal met strengheid regeren. Wie ontzag voor Hem heeft en tot Hem de toevlucht neemt, is gelukkig te prijzen en vindt in Hem een machtig helper (Psalm 2:10-12). Maar wie zijn bestuur verwerpt, komt om. Pogingen om zich te verzetten zijn zinloos. Zoals een stenen kruik niet bestand is tegen een mokerslag, zo zal elke tegenstander in een oogwenk vergaan. Slaven van de Messias die trouw zijn gebleven (vgl. 1:1) zullen in Zijn koninklijke heerschappij mogen delen. Bij zijn komst geeft Hij hun dezelfde volmacht als Hijzelf bezit.

Voor “morgenster” staat in de oorspronkelijke tekst letterlijk: “de ster, de morgen”. In Openbaring 22:16 worden andere woorden gebruikt. De opgestane Heer zegt daar: “Ik ben de wortel en het (na)geslacht van David: de ster, de schijnende en vroege”. In 2:28 staat het woord “morgen” (Gr. *proinos*) maar in 22:16 het woord “vroeg” (Gr. *orthrinos*, als aanduiding van de dageraad).

Beide teksten staan vermoedelijk in verband met de profetie van Bileam:

*“Er zal een **ster** uit Jakob voortkomen,
 er zal een **scepter** uit Israël opkomen;
 hij zal de flanken van Moab verbrijzelen
 en alle zonen van Seth vernietigen.
 Edom zal bezit zijn
 en Seir zal bezit van zijn vijanden zijn,
 maar Israël zal kracht uitoefenen.
 Uit Jakob zal hij heersen;
 wie ontkomt uit de stad, zal hij ombrengen”* (Numeri 24:17-19)

“Ster uit Jakob” is een parallel van “scepter uit Israël”. Ook de belofte van de ster staat dus met koningschap in verband. Van de Jakobsster wordt gezegd

dat Hij de vijanden van de God van Israël zal vernietigen. De profetie van Bileam heeft een vergelijkbare strekking als Psalm 2.

De profeet Jesaja heeft in een spotlied de koning van Babel eens aangeduid als “morgenster”:

*“Hoe bent u uit de hemel gevallen, **morgenster**, zoon van de dageraad! U ligt geveld op de aarde, overwinnaar over de heidenvolken! (Jesaja 14:12)*

Uit het parallelisme blijkt dat we onder “morgenster, zoon van de dageraad” moeten verstaan: “overwinnaar van de volken”. Zoals de koning van Babel alle buurvolken onderwierp zo zullen de Messias en de zijnen eens de hele aarde aan zich onderwerpen. De vorst van Babel is na een korte tijd van glans ten val gekomen, maar het rijk van de Messias zal “in de eeuw niet verstoord worden” en tijdens beide toekomstige eeuwen blijven bestaan (Daniël 2:44).

Vers 29

Wie een oor heeft, hore wat de Geest zegt tot de gemeenten. Tot slot wordt ieder “die een oor heeft”, in welke gemeente of op welke plaats hij of zij zich ook mag bevinden, opgeroepen om te luisteren naar de boodschap die de gemeente van Thyatira te horen krijgt.

* * * * *